

Siniša Vuković
Split

PĪSMA NADA SVĪMAN PĪSMĀN

*Leksički i frazeološki aspekt pojedinih mjestâ
starozavjetne pjesničke knjige*

Leksički i frazeološki aspekt vlastitog mi čakavskog prepjeva *Pisme nada svĭman pĭsmān* prikazat ću egzemplifikacijom onih zanimljivijih i posebnijih mjestâ u njoj.¹ Glosarij na kraju ionako potanko donosi značenja svih čakavizama, uključujući i akcentuaciju, tako da ću se u ovom uvodnom slovu selektivno osvrnuti isključivo na one riječi i stihove koji bilo da u sebi imaju ikoju zanimljivost, bilo da su otprve možda nešto teže razumljivi.

Svoj sam čakavski prijevod *Pisme nada svĭman pĭsmān*² temeljio na svetopisamskom tekstu latinskog izdanja *Nova Vulgata*,³ što ga čini ekskluzivnim prvim prijevodom nekog dijela *Biblije* na ikoji od hrvatskih idioma/jezikâ, učinjenog s najnovijeg službeno od strane Crkve imprimaturski priznatog i redigiranog teksta na osuvremenjenoj latinštini. No, kako bih ipak uspostavio komunikaciju sa starinskim tradicijama, u cijelosti sam poštovao i izvornu kompoziciju starozavjetne pjesničke knjige *Canticum canticorum*⁴ – podijeljenu u dva veća dijela s proemijem

---

¹ Čakavski jezik kojim sam se koristio u ovom prijevodu jest idiom organske zajednice Selaca na otoku Braču, čiji sam izvorni govornik. U velikoj mjeri rabio sam leksik što sam ga naučio s nonotom i nonom odrastajući u Selcima, te koji sam većim dijelom objavio u svojoj knjizi *Ričnik sĕlašĕga gŏvora* (Split, 2001.). S obzirom na to da je otada prošlo punih 20 godina, isti je dikcionar s početnih oko 10 500 natuknica ekspandirao do sadašnjih cca 15 000 zasebnih leksičkih glosa.

² Na prijevodu *Pisme nada svĭman pĭsmān* radio sam najvećim dijelom tijekom ljeta 2018. godine u Selcima na Braču, a zatim sam do danas povremeno u sâm tekst naknadno intervenirao daljnjim bavljenjima u Splitu.

³ *Nova Vulgata Bibliorum Sacrorum Editio*, Libreria editrice vaticana, 1986.

⁴ *Biblia Sacra Juxta Vulgatum Clementinam*, Paris, 1927.

i apendiksom – ali i grafetičku organizaciju teksta zadržavši i retke i kitice onako kako ih donosi taj izvornik. Istodobno, dosljedno sam slijedio i njezinu versifikaciju poštujući u njoj naglašenu pjesničkost, želeći tako biti korespondentan što je moguće više s hebrejskim izvornikom, kojemu je latinski tekst uglavnom vjerni zrealni odraz.⁵ Stoga vjerujem kako sam uspio od originala hebrejskog jezika sa svitaka posredstvom latinske tekstualne prenosnice što ju je prvotno bio sačinio danas sveti Jeronim,⁶ donijeti vjerodostojni čakavski prijevod *Pisma nada svīman pīsmān*.

I inače smatram kako je baš pjesnički nerv izostao iz većine prijevoda *Svetog pisma* na hrvatske jezike,⁷ s obzirom na to da se nije uspjelo pomiriti kulturološko-poetske razlike u poimanju stihotvorstva na putu od orijentalnih svetozemnih pjesnika do onih okcidentalnih mediteransko-germanskih. Nisu svi u nas ni prevodili

⁵ Uostalom, latinski tekst *Vulgate* prihvatila je kao vjerodostojan i strogost doktrine Katoličke crkve, iz čije ishodišnje latinštine nastali su nebrojeni svjetski svetopisamski prijevodi, razmnoženi i raspređeni na čitavu nisku jezika po svim kontinentima, uključujući i brojne egzotične idiome s malim brojem govornika. Računa se da je što cjelovit tekst *Biblije*, što separatno *Novi zavjet* ili pak *Psaltir*, dosad dobio svoju jezičnu transpoziciju na približno 2 500 svjetskih jezika.

⁶ Sveti Jeronim je u IV. stoljeću od pape Damaza bio primio dekret prema kojem je dobio u zadatak kolacionirati sve dotad postojeće svitke s latinskim prijevodom Svetog Pisma, te izvršiti jedinstveni i cijelom puku Rimskoga carstva razumljiv biblijski tekst na latinskom jeziku. Tako je Jeronim od tekstova *Vetus latina*, nakon dugotrajnog rada i konzultacija sa Židovima u Svetoj Zemlji, sačinio *Vulgatu* koju je prihvatila Crkva u Rimu i uzela je otada kao svoj službeni prijevod Biblije.

⁷ Neslučajno rabim sintagmu »hrvatski jezici«, povodeći se za nizom autorskih što stručnih, što znanstvenih, što popularno-znanstvenih ili žurnalističkih tekstova, u kojima sam zastupao stanovište kako mi u Hrvatskoj govorimo s tri jezika: čakavskim, kajkavskim i štokavskim. Svaki od njih ima svoju autentičnu i fonologiju i morfologiju i sintaksu, ali i stilistiku. Unutar svakoga od njih možemo raspoznati i razlučiti dijalekte, a ne može čakavština ili kajkavština ni na koji način biti dijalekt, ili narječje, unutar arbitrarnošću određene štokavštine kao nositeljice standardiziranog i normiranog, preskriptivnog službenog idioma. Analogija se oslanja i na činjenicu kako ne postoji, primjerice, »kanadski jezik«, već se u toj zemlji govore engleski i francuski. Također, ne poznajemo ni termin »švicarski jezik«, budući da su u Švicarskoj službeni jezici talijanski, francuski i njemački, plus tzv. »švajcodojč«. U Republici Hrvatskoj govore se tri jezika: čakavski, kajkavski i štokavski. U nizu znanstvenih i stručnih radova to sam i bio pojasnio. A da je tomu tako, apodiktički nam svjedoči fakt kako seljak iz Šumadije u Srbiji bez ikakvih problema razumije seljaka iz Dalmatinske zagore, dok ribar iz Komiže na otoku Visu ne razumije postolara iz Čakovca u Međimurju. Činjenica je kako je hrvatski jezični standard temeljen na zapadnohercegovačkoj štokavštini. No, to ni na koji način ne može biti argumentom da čakavski i kajkavski idiomi po nekoj sad već »političkoj« matrici postanu – dijalekti hrvatskog jezika. Jednako onako, dakle, kako štokavski i kajkavski ne bi mogli biti dijalekti onoga normiranog jezika što je mogao biti standardiziran (po uzoru na Talijane koji su uzeli toskanski Dantea, Boccaccia i Petrarke) na čakavskim djelima Marka Marulića, Petra Hektorovića, Hanibala Lucića ili Petra Zoranića.

u stihovima, već su pojedinci biblijske retke prikazivali i u prozi,⁸ a i metaforika je često izostajala zaglavljujući se počesto u pukoj doslovnosti *ad litteram*.⁹ Stari su naši pisci svetopisamske starozavjetne knjige donosili upravo tako, sukcesivno nižući tekst bez osjećaja za stih ili strofu.¹⁰

Posebna se studija može napisati s radnim naslovom nalik na »Eufemizmi u hrvatskim prijevodima *Svetog pisma*«, budući da se na nebrojenim mjestima donose »ublažena« rješenja koja pravo ne dijalogiziraju s izvornikom. To je očito eklatantno u onim situacijama gdje je posrijedi stanovita ili čak eksplicitna erotičnost, odnosno gdje je za primijetiti kakvu brutalnu naturalističku sliku židovskog pjesnika, kad se eufemističkim leksikom artificiozno škopi mješte da se artistički škropi onaj poetski agens začet u pratekstu praautora.¹¹

Upravo odatle i možemo krenuti u ovom partikularnom leksikološkom osvrtanju na traduktološko-čakavološke referente, upozoravajući na ključnu inicijalnu razliku evidentnu u brojnim hrvatskim prijevodima sa stare *Vulgate*, u odnosu na

⁸ Na primjer: Fra Luka Bračanin svoje *Psalmes Davidove* (1598.), zatim Bartol Kašić, Ivan Matija Škarić, Ivan Ev. Šarić i dr.

⁹ Bartol Kašić i Matija Petar Katančić prevodili su s latinskoga gotovo doslovce mijenjajući riječ za riječ.

¹⁰ Ovo je tim više problematično uzmemo li u obzir činjenicu kako je Stari zavjet dominantno pjesnički napisan. Dovoljno je sjetiti se *Psaltira*, *Pjesme nad pjesmama*, *Tužaljki Jeremije proroka*, *Knjige o Jobu*, gotovo svih proročkih knjiga; no, nemojmo ispustiti iz očista ni fakt kako se i u onima poglavito proznim starozavjetnim knjigama, poput *Mojsijevog petoknjžja*, redovito javljaju versificirani dijelovi organizirani u kakvu pjesmu ili molitvu. U hrvatskoj bibliistici oni koji su ipak u svojim prijevodima *Pjesme* rabili stihove, među važnijim, jesu: Antun Sović (inedita), Nikola Miličević, Silvije Grubišić, Ivan Štambuk i, na čakavskom-istarskom, Drago Orlić i Daniel Načinović. Ivan Ev. Šarić prevodio je sve starozavjetne knjige donoseći ih u proznom obliku, eda bi tek nedavno, u nizu recentnih izdanja njegovog prijevoda, uredništvo donijelo tekst *Pjesme* u kitično organiziranom grafičkom obliku. Vidi: *Biblija, Sveto pismo Staroga i Novog zavjeta*, 8. popravljeno izdanje, Hrvatsko biblijsko društvo, Zagreb, Vrhbosanska nadbiskupija, Sarajevo, Verbum, Split, Naša ognjišta, Tomislavgrad, 2014., str. 751. – 756.

¹¹ Za ilustraciju ove tvrdnje može lijepo poslužiti mjesto u starozavjetnoj knjizi *Tužaljke Jeremije proroka* (Tuž 1, 17), gdje pradavni pjesnik grubu sliku do temelja razvaljenog Jeruzalema uspoređuje sa ženom čija je haljina krvlju isprljana za vrijeme menstruacije. I *Vulgata* i *Nova Vulgata* imaju identičan završetak tog biblijskog retka od dva stiha: *facta est Jerusalem/ quasi polluta menstruīs inter eos*. U kolikoj je mjeri riječ o otklonu od izvornika može se vidjeti u *Zagrebačkoj Bibliji* (1968.), gdje Zlatko Gorjan po već postojećem predlošku Antuna Sovića donosi prijevod: »i tako Jeruzalem postade/ među njima strašilo«, str. 814. Najbolju potvrdu u hrvatskim prijevodima daje Ivan Matija Škarić, koji u svojim obilatim egzegetsko-hermeneutičkim komentarima uspoređuje i hebrejski izvornik i latinski tekst. Njegovo rješenje ovoga mjesta izgleda ovako: »Jerusalem je nastao među njimi kako žena u misečnom čistenju«. Vidi u: *Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta*, sv. VII., Beč, 1860., str. 515.

ispravke koji su oficijelnim dokumentom Crkve naknadno dekretirani i pušteni u opticaj tekstem *Nove Vulgate*.

Jer, već se u prvom retku prve glave knjige *Canticum canticorum* stoljećima nalazila latinska riječ *ubera*,¹² koju hrvatski prevoditelji donošahu ili kao *prsi*, ili kao *sise* ili *dojke*, što ćemo vidjeti u primjerima koji slijede.

Ishodišnji latinski tekst *Vulgate* s kojega su prevodili,¹³ izgleda ovako:

*Osculetur me osculo oris sui;
quia meliora sunt ubera tua vino.*¹⁴

Jest, u standardnom hrvatskom jeziku izraz *prsi* označava ženske grudi, odnosno dojke; ali, istom, kao svojevrsni aseksualizirani eufemizam. Dalmatinci, rabeći svoju čakavštinu, za rečeno označeno beziznimno uzimaju kao označitelja ponešto karnalniji i tjelesniji termin – *sise*. Uostalom, i u čakavštini općenito ne postoji drugačiji, precizniji, bolji ili češće rabljeni izraz od toga. A, bio je o nj okačio svoj prijevod i Matija Petar Katančić, slavonski franjevac štokavac, autor prvog hrvatskog cjelovito objavljenog *Svetog pisma* u šest knjiga s komentarima, čije tiskano izdanje nije doživio.¹⁵ Katančić je ovaj prvi stih prvog poglavlja knjige *Canticum canticorum* bio preveo ovako:

*Celivaome celovom ustah svojih:
jerbosu bolje sise tvoje od vina.*¹⁶

I Bartol Kašić¹⁷ je za polazište bio uzeo tada službenu latinsku *Vulgatu*, pa njegov prijevod istog mjesta u sinonimskoj zrcalnosti izgleda:

¹² Mirko Divković: *Latinsko-hrvatski rječnik*, Zagreb, 1900. Na 1098. stranici ovoga rječnika nalazi se ovakvo značenje konkretne riječi: *uber, eris, n. – 1) vime, sisa životinjska, ali i dojke; 2) plodnost, obilatost zemlje*. Jednaka objašnjenja bio je ponudio i Ivan Belosteneć u svojem kapitalnom rječniku *Gazophylacium*, Zagreb, 1740., str. 1244.

¹³ Zaključkom s Tridentskoga koncila (1545. – 1563.) bilo je odlučeno da se tekst latinske *Vulgate* uzima za službeni biblijski tekst Katoličke crkve, te da se s njega prevodi svetopisamski tekst na ine svjetske jezike.

¹⁴ *Biblia Sacra Juxta Vulgatum Clementinam*, Paris, 1927., str. 734.

¹⁵ Matija Petar Katančić: *Sveto pismo Starog'zakona, Sixta V. P. naredbom prividjeno, i Klementa VIII. pape Vlastjom izdano sada u Jezik Slavno-Illyrijski, Izgovora Bosanskog' prinesheno* (četiri sveska); i *Sveto pismo Novog'zakona, Sixta V. P. naredbom prividjeno, i Klementa VIII. pape Vlastjom izdano sada u Jezik Slavno-Illyrijski, Izgovora Bosanskog' prinesheno* (dva sveska), Budim, 1831. Prevoditelj nije doživio tiskano izdanje svojega djela, već je posao dovršio njegov subrat Grgur Čevapović.

¹⁶ Matija Petar Katančić: *Sveto pismo Starog' i Novog'zakona*, pretisak, Zagreb-Sarajevo-Tomislavgrad, 2016., str. 659.

¹⁷ Bartol Kašić je radio na svojem prijevodu *Svetog pisma* tijekom 1630-ih godina. Međutim, taj rad nije objavljen. Puno je razloga zašto je tomu tako! Kao svojevrsnu satisfakciju doživio je objavljivanje knjige *Ritual rimski* iz 1640. godine, odakle su u niz crkvenih knjiga,

*Celunuo mene celovom od usta svojih:
ere su bolje dojke tvoje od vina.*¹⁸

Teško je odgonetnuti, pak, je li prevoditelj *Poljičke Biblije*¹⁹ znao za manuskript prijevoda Svetog pisma Bartola Kašića iz 1630-ih godina. Autor *Poljičke Biblije* je nezaređeni klerik Ivan Nikola Bugardelli, a početak njezinog nastanka vezuje se uz 1759. godinu,²⁰ premda se u literaturi može naići i na podatak kako je inicijalna godina 1768.²¹ No, svakako je zanimljiva potencijalna i moguća Kašićeva jezična jeka iz Bugardelliju nedalekog i vremena i prostora, čiji se citat na ovom mjestu u transliteriranoj verziji po prvi put ekskluzivno tiskom donosi:²²

*Celuj mene celovom usta tvojih:
jere boljესu doike tvoje od vina.*²³

Isto se odnosi i na *Pismo Sveto Staroga Zakona Pučkoga Razglasa* iz 1794. godine,²⁴ kojemu je autor prezbiter iz Splita Mihovil Jurjetinović-Ivakić Kaštelanin.

---

misala, oficija i brevijara preneseni njegovi mjestimični prijevodi. Cjelovito Kašićevo Sveto pismo objavljeno je tek 1999. i 2000. godine u Njemačkoj u dvije knjige. Prva knjiga je svetopisamski tekst, a druga kompletan rječnik prijevoda s uvodnim komentarima.

¹⁸ Bartol Kašić: *Biblia Slavica*, sv. I., Paderborn-München-Wien-Zürich, 1999., str. 406.

¹⁹ *Poljička Biblija* čuva se u Arhivu HAZU-a u Zagrebu pod signaturom I d 41. Riječ je o manuskriptu pisanom u dva stupca i uvezanom u dva tvrdokoričena sveska. Manuskript sadrži sve knjige Staroga i Novog zavjeta. Pronađena je u glagoljaškom sjemeništu u Priku kod Omiša, a ondašnjoj JAZU bio ju je poklonio, citiram s prve unutrašnje stranice: »Vjekoslav Kružičević, bogoslovac, Zvečanj kod Crnića g. 1895.«

²⁰ Slavko Kovačić: *Ivan Nikola Bugardelli i njegov rukopis Biblije na hrvatskom jeziku*, »Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji«, vol. 22, n° 1, 1980., str. 361.

²¹ Tadej Vojnović: *Prevođenje cjelovite Biblije u Hrvata od Ćirila i Metoda do prve tiskane Biblije 1831. godine*, »Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku«, sv. 22, Osijek, 2006., str. 143. Autor zaključuje da je baš to godina početka prevođenja, budući je u samom manuskriptu bio pronašao papirić dimenzija 16 x 4 cm na kojem je bosančicom bilo napisano: »Uime Boga na 6 novembra na 1768.« Posrijedi je, dakle, nadnevak dovršetka posla.

²² Translitteraciju sam izvršio prilagođavajući tekst modernim grafemskim standardima. Prevoditelj se služio ondašnjim ortografskim načelima gdje je, primjerice, trigram *gli* predstavljao današnji glas *lj*, zatim digram *ch* uobičajeno *ć*, ili grafem *x* sada uvriježeno *ž*.

²³ *Poljička Biblija*, sv. I., manuskript, 1768., str. 304. Paginacija je izvršena samo na svakoj desnoj, neparnoj stranici. Ova je starozavjetna knjiga naslovljena kao: »Canticum Cantico-rum Salamonis, knjighe Pisme Pivanja Salamuna, kojese žudinski imenuju Sir Hasirim«.

²⁴ *Pismo Sveto Staroga Zakona Pučkoga Razglasa* nalazi se i čuva u depou NSK u Zagrebu, u »Zbirci rijetkosti«, pod signaturom R 3423. Datira iz 1794. godine. Posrijedi je prijevod Staroga zavjeta, premda se u literaturi na nebrojenim mjestima može naići na podatak kako se radi o cjelovitom prijevodu Biblije. Čitav je rad obujmljen unutar četiri oveća tvrdokoričena toma, numerirana arapskim znamenkama. Premda je unutar svakog od ukoričenja drugačije naznačeno, na hrpu izvana na koricama piše: »Pismo Suetu«, plus oznaka rednog broja sveska i s dodatkom na svakom od njih: »D M B«. Manuskript je izveden u

Kao i fragment iz *Poljičke Biblije*, i ovaj ulomak transliterirao sam u grafiji kurentne norme, te ga prvotiskom ovdje donosim u obliku:

*Poljubi on mene s' ljubcem usta njegovu:
zašto bolje jesu od vina dojke tvoje.*²⁵

Ivan Matija Škarić iz Postira na Braču objavio je drugi po redu tiskani hrvatski prijevod *Svetog pisma* u 12 svezaka,²⁶ s obimnim komentarima svakoga retka i skrupuloznim uvodima u svaku pojedinu biblijsku knjigu, koji projekt nema pandana u hrvatskoj literaturi. I on je kao i prethodnici prevodio, sukladno odluci Crkve, s latinskog teksta. No, kako je odlično poznao i hebrejski i starogrčki jezik, on je svaki redak *Vulgate* uspoređivao sa, kako ih je zvao, »matičnim knjigama«. Tako Škarić u svojim objašnjenjima u pitanje dovodi ispravnost riječi *ubera* u latinskom izdanju, povodeći se za riječju *dodim* iz hebrejskog izvornika koja znači – *ljubav*.²⁷ Zato je on ovo mjesto preveo ovako:

*Neka me on celuje celovom svojih ustiuh.
Tvoja je ljubav ugodnija od vina.*²⁸

Glavnina prevoditelja nakon njega konkretno je mjesto tako i prevodila, dok je nekolicina rabila izraz *milovanje*, koji se uglavnom provlači po talijanskim i francuskim izdanjima.²⁹

Taloženjem stoljećâ, i crkvene prakse u njima, pojavila se potreba za novom revizijom i redigiranim izdanjem službenoga svetopisamskog teksta na latinskom. Drugi vatikanski sabor potaknuo je i to pitanje, pa je papa Pavao VI. 30. prosinca

---

jednoličnoj liniji perom preko cijele stranice, a ne u dva stupca kao u slučaju *Poljičke Biblije*. Također, ovo je prvi pokušaj ostvarenja Biblije u jeziku razumljivom na ovim prostorima što u sebi sadrži hermeneutičko tumačenje svakog od redaka svetopisamskog teksta. Otuda i sâm kvantitet teksta, čiju je kumulativnu građu bilo nužno imobilizirati unutar korica čak četiriju svezaka.

²⁵ *Pismo Sveto Staroga Zakona Pučkoga Razglasa*, sv. II., 1794., str. 264.

²⁶ *Sveto pismo Staroga i Novoga uvita I-XII (iz latinskoga s obzirom na matične knjige izbistreno i iztumačeno po Ivanu Matiju Skarich, svetoga bogoslovja naučitelju, davninah Svetoga pisma, uvodjenj u svete knjige Staroga uvita, njihovoga iztumačenja, i istokostranskih jezika u općenomu seminištu u Zadru bivšemu učitelju, i ost.)*, Beč, 1858. – 1861.

²⁷ Škarić ovako pojašnjava: »Lat. prin. ima *tvoje prsi*, što neznači rič *dodim*, koja-je u mat. pis. (...) Ali ako-bi tko htio držati-se lat. prin., tada rič *prsi* u zaručnika mogu znamenovati oli onu materinsku ljubav, koju-je Bog pokazao prama ljudem (...) oli oni nauk, koj-je dao i Jehova Israelovim sinovom u starom, i Isus svojoj Crkvi u novom uvitu, buduć da i s. Pavao i s. Petar prikkladaju riči svojega pripovidanja *mliku*«. Vidi u *Sveto pismo Staroga i Novoga uvita*, svezak VI., Beč, 1859., str. 202.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ Izraz *milovanje* koristio je Ivan Ev. Šarić u svim svojim izdanjima (1942., 1959. 2014.), Ljudevit Rupčić (1973.) i Tomislav Dretar (1998.), čiji je prijevod dostupan samo preko internetske domene.

1965. utemeljio Papinsku komisiju za Neo-Vulgatu.³⁰ Već nakon nešto više od jednog desetljeća, apostolskom konstitucijom pape Ivana Pavla II., imenom *Scripturarum thesaurus* i datiranoj 25. travnja 1979., iz tiska je izašla – *Nova Vulgata*.³¹ A u njoj je kao korektorij dospjelo i ono što je Ivan Matija Škarić shvatio 120-ak godina prije, pa se u ovdje nam zanimljivom retku knjige *Canticum canticorum* u tekstu *Nove Vulgate* umjesto riječi *ubera* nalazi riječ *amores*, značenja – *ljubav*. Pogledajmo:

Osculetur me osculo oris sui!

*Nam meliores sunt amores tui vino.*³²

Zato sam i sâm u vlastitom prijevodu uvažio ovu činjenicu, i, to me je i motiviralo na posvemašnji zaokret ka izdanju *Nova Vulgata*, pa konkretni distih u mojem prepjevu izgleda ovako:

Pojub me su pojupcen ol justijuh svojih!

Jerbo, jubav je tvoja boja ol vina.

Dosljednosti radi, ali i iz razloga dijakronijskih traduktoloških iskustava, neka budu ovdje prineseni i ini prepjevi hrvatskih prevoditelja istog svetopisamskog mjesta.³³

Recimo, Antun Sović je od 1928. godine radio na novom prijevodu Staroga zavjeta, ali njegov prijevod na koncu nije dobio imprimatur,³⁴ pa nije ni tiskan (premda je poslužio kao podloga za *Zagrebačku Bibliju* objavljenu 1968., osim Mojsijevog

³⁰ Celestin Tomić: *Nova Vulgata*, »Bogoslovska smotra«, vol. 51, No. 1, 1981., str. 129.

³¹ Božo Lujčić: *Prevođenje Biblije i Hrvatski standardni prijevod. Povijest, teorije, načini, kriteriji* u knjizi *Hrvatski standardni prijevod Biblije*, Zagreb, 2018., str. 22.

³² *Nova Vulgata Bibliorum Sacrorum Editio*, Vatican, 1986., str. 1111.

³³ Ovdje je važno napomenuti kako čitatelj lako može zaključiti s kojega je ishodišnog teksta pojedini prevoditelj polazio u svom radu. Koji rabe termin »ljubav«, prevodili su s hebrejskog, dočim, oni što koriste izraz »sise«, »dojke« ili ikoju izvedenicu, služili su se s latinskim tekstom. Uzgred, valja također opetovano pripomenuti kako je službeni dekret Crkve tijekom stoljećâ bio na snazi da se diljem svijeta na narodne jezike biblijski tekst može prevoditi isključivo s latinske *Vulgate*. Oni prevoditelji koji su poznavali i hebrejski jezik, u svojim su popratnim bilješkama ili napomenama (ako ih je bilo), navodili kako »službeno« donose tekst po *Vulgati*, ali su u svojevršnim fusnotama napominjali i kako glasi hebrejski izvor dotičnog mjesta.

³⁴ Premda je Antun Sović bio neupitni *vir trilinguis*, izvrstan poznavatelj i hebrejskog i starogrčkog i latinskog, ali i niza drugih jezika, njegov je prijevod bio odbijen iz leksičko-stilističkih razloga. Naime, ne bi li se što je moguće više približio što narodnijem jeziku u prostoru kojemu je kanio podati vlastiti prijevod, Sović je smatrao kako se u Šumadiji u Srbiji govori jezikom koji je najbliži tim njegovim zamislama i težnjama. Međutim, sami crkveni naručitelji njegovog prijevoda smatrali su kako je njegov jezik – koji je on sâm zvao »notioslavicum« – odveć blizak jeziku Vuka Stefanovića Karadžića, te da umnogome odudara od jezične prakse kojom se govorilo u (tadašnjoj) Hrvatskoj. Te su se primjedbe ponajvećma ticale samih vlastitih imena.

petoknjižja, Psalama i Pjesme nad pjesmama). U rukopisnoj ostavštini njegovog prijevoda, koja se čuva u Nadbiskupijskom arhivu, Metropolitani, na Kaptolu u Zagrebu, stoji ovaj njegov prijevod:

*Ah, da me poljubi poljupcem svojih usta,
jer je tvoja ljubav slagav od vina!*

Umjesto Sovićevog prijevoda, u Sarajevu je objavljen u tri knjige prijevod Ivana Ev. Šarića,³⁵ vrhbosanskog nadbiskupa, u kojemu stoji:

*Ah, kad bih se mogla nasladiti na cjelovu usta tvojih!
Jer je slađe od vina milovanje tvoje.*³⁶

Ovo je izdanje dobilo i drugo, jednosveščano izdanje, objavljeno u Madridu 1959. godine, gdje je ponešto bio modificiran prijevod:

*Oh, kad bih se mogla nasladiti na cjelovu tvojih usta!
Tvoje je milovanje slađe od vina.*³⁷

Valja napomenuti kako je Šarićev prijevod do dana današnjega doživio čak nekoliko izdanja u jednoj knjizi i od više nakladnika, i u njima je zastupljena ova potonja, »madridska« varijanta.³⁸

Poslije ovoga prijevoda dolazi do prvog izdanja cjelovite Biblije objavljene u Hrvatskoj, i bila je to tzv. Biblija »Stvarnosti«,³⁹ izdana pod paskom glavnih urednika Jure Kaštelana i Bonaventure Dude, urednika Josipa Tabaka i Jerka Fućaka, te izdavača Ive Košutića. Nakon ovog izdanja sva naredna preuzela je »Kršćanska sadašnjost«, i, taj se oblik do dandanas zove: *Zagrebačka Biblija*. U njoj, kao i u *Jeruzalemskoj Bibliji*,⁴⁰ nalazi se prijevod *Pjesme nad pjesmama* poljičkog pjesnika Nikole Milićevića, koji je prijevod kao samostalnu knjigu prvotno bila objavila Matica hrvatska u Zagrebu (1965.).⁴¹ U oba izdanja prijevod je identičan:

*Poljubi me poljupcem usta svojih,
ljubav je tvoja slađa od vina.*⁴²

Nedugo poslije toga Ljudevit Rupčić, inače prevoditelj kompletnog Novog zavjeta, separatno objavljuje s komentarima i analizama svoju *Pjesmu nad pjesmama*, gdje stoji:

³⁵ Ivan Ev. Šarić: *Sveto pismo I-III*, Sarajevo, 1941. – 1942.

³⁶ Ivan Ev. Šarić: *Sveto pismo*, svezak II., Sarajevo, 1942., str. 224.

³⁷ Ivan Ev. Šarić: *Sveto pismo*, Madrid, 1960., str. 975.

³⁸ To su izdanje zajednički objavili: Hrvatsko biblijsko društvo, Zagreb; Vrhbosanska nadbiskupija, Sarajevo; Verbum, Split i Naša ognjišta, Tomislavgrad, 2014.

³⁹ *Biblija*, Zagreb, 1968.

⁴⁰ *Jeruzalemska Biblija*, Zagreb, 1994.

⁴¹ Nikola Milićević: *Pjesma nad pjesmama*, Zagreb, 1965.

⁴² *Biblija*, Zagreb, 1968., str. 644; Milićević: *Pjesma nad pjesmama*, Zagreb, 1965., str. 21; *Jeruzalemska Biblija*, Zagreb, 1994., str. 927.

Nek' me poljubi jednim poljupcem usta svojih!

*Doista je milovanje tvoje opojnije od vina.*⁴³

Isti pothvat, samo s kudikamo razvedenijim tumačenjima, objavio je Ivan Štambuk iz Pučišća na Braču, koji je ranije bio isto tako opširno istumačeno objavio i sve psalme (Makarska, 1975.). Rečeni stih konkretne *Pjesme nad pjesmama* u Štambukovom prijevodu izgleda ovako:

Da me poljubi poljupcima svojih usta!

Mirišu (ugodnije) tvoje grudi od najbiranijih pomasti,

*od vina jače opajaju.*⁴⁴

Silvije Grubišić autor je prijevoda Petoknjžja iz spomenute *Zagrebačke Biblije* (1968.), a taj je njegov ostvaraj preuzet iz vlastitog mu prijevoda otprije sačinjenog i objavljenog u Chicagu. Konkretno, ova je njegova jezična transkripcija cijeloga Starog zavjeta sukcesivno bila objavljivana preko oceana u osam svezaka (1973. – 1983.), ali – zbog prerane smrti – autor nikad nije uspio dovršiti svoju, kako ju je nazvao: *Hrvatsku Bibliju*. No, ljeta Gospodnjega 2010. u Zagrebu je grupa nakladnika objavila tzv. *Franjevačku Bibliju*,⁴⁵ u kojoj je Stari zavjet bio preuzet u dobrono prerađenom prijevodu baš Silvija Grubišića, dok je za Novi zavjet bio korišten prijevod subrata mu po fratarskom habitu – Gracijana Raspudića. U ovom svojem prijevodu prvi stih Grubišićeve knjige *Velepjesan* izgleda ovako:

Da me hoće poljubiti poljupcima usta svojih!

*Tä od vina je slada ljubav tvoja!*⁴⁶

U izdanju Jehovinih svjedoka na hrvatskom jeziku (ali objavljenom u New Yorku), u Prijevodu Novi svijet donosi se:

Poljubi me poljupcem usta svojih!

*Jer ljubav je tvoja bolja od vina.*⁴⁷

Protestantska izdanja *Biblije* vrlo se živo objavljuju, pa u svojem cjelovitom prijevodu *Svetog pisma* Branko Djaković odlučuje se na ovo:

Da me poljubi poljupcem svojih usta,

*jer tvoja ljubav bolja je od vina.*⁴⁸

⁴³ Ljudevit Rupčić: *Pjesma nad pjesmama*, Zagreb, 1973., str. 33.

⁴⁴ Ivan Štambuk: *Pjesma nad pjesmama*, Šibenik, 1983., str. 29.

⁴⁵ *Franjevačka Biblija*, Zagreb, 2010. Nakladnici su: »Naša ognjišta«, Tomislavgrad, »Kršćanska sadašnjost«, Zagreb i »Hrvatsko biblijsko društvo«, Zagreb. Novi zavjet preveo je fra Silvije Grubišić, a Novi zavjet fra Gracijan Raspudić. Posrijedi je bibliofilsko izdanje što ga je priredio fra Ivan Dugandžić.

⁴⁶ Ibidem, str. 877.

⁴⁷ *Biblija*, Prijevod Novi svijet (Jehovini svjedoci), New York, 2006., str. 909.

⁴⁸ *Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta*, GVB/Živa riječ, Eschenburg-Krasica, 2008., str. 618.

Ivan Vrtarić u svojoj se *Bibliji* odlučio na varijetet:

*Neka me on ljubi poljupcima svojih usta:
jer ljubav tvoja bolja je od vina.*⁴⁹

Grupa autora, koja nikad nije imenovana, radila je na tzv. *Varaždinskoj Bibliji*,⁵⁰ u kojoj se donosi:

*Neka me ljubi poljupcima usta svojih!
Jer ljubav je tvoja bolja od vina.*⁵¹

Blizu Varaždina, u Čakovcu, Udruga stablo života objavila je prijevod engleskog izdanja *King James Bible*, čiji su se također neimenovani prevoditelji odlučili za ovakav oblik:

*Poljubi me poljupcem usta svojih,
jer je ljubav tvoja bolja od vina.*⁵²

Najnovija zasad bezimprimaturna *Biblija* ona je pod egidom »Suvremeni hrvatski prijevod«, gdje stoji:

*Kako bih voljela da me poljubiš
svojim usnama,
jer tvoji su dodiri slađi od vina.*⁵³

Katolički svećenik Stefan Geosits iz Gradišća u Austriji, ukupno u pet svezaka bio je objavio svoj cjeloviti prijevod *Biblije* na gradišćanskohrvatskom (čakavskom) jeziku,⁵⁴ također bez imprimatura nadležnog ordinarija, a u čijem prijevodu stoji:

*Poljubi me kušcem svojih ust.
Slađja od vina je ljubav tvoja.*⁵⁵

U Istri, na istočakavski jezik »prehitili« su *Kanat vrhu svih kanti* Drago Orlić i Daniel Načinović. Autorski dvojac se bio odlučio na ovaj oblik:

⁴⁹ *Biblija, Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta*, GVB/Živa riječ, pr. I. Vrtarić, Eschenburg-Krasica, 2012., str. 696.

⁵⁰ Urednik ove *Biblije* je Hrvoje E. Šredl, a na dijelovima Novog zavjeta radio je, pored grupe autora, i Tomislav Ladan, koji je samostalno bio objavio vlastite prijevode triju evanđelja s grčkoga (bez onoga Matejevog), te zadnju knjigu – *Apokalipsu*.

⁵¹ *Varaždinska Biblija*, Varaždin, 2015., str. 658.

⁵² *Biblija*, Čakovec, 2018., str. 763.

⁵³ *Biblija: suvremeni hrvatski prijevod*, sine loco, 2020., str. 677.

⁵⁴ Stefan Geosits: *Biblija na gradišćanskohrvatskom jeziku I-V*, Klimpuh, 2014.

⁵⁵ Stefan Geosits: *Biblija na gradišćanskohrvatskom jeziku, Stari teštamenat*, svezak III., Klimpuh, 2014. U ovom svesku tiskano je nekoliko starozavjetnih knjiga, a među njima i *Pjesma nad pjesmama*. No, čini se da su pojedine knjige tiskane separatno, pa su tek kasnije uvezane među iste korice. Konkretno, *Pjesma nad pjesmama* ima godinu objavljivanja 1990. Paginacija nije izvršena sukcesivno, već su stranice numerirane zasebno za svaku pojedinu starozavjetnu knjigu. Tako je i ovaj ovdje doneseni citat tiskan na str. 1, premda se nalazi u trećoj trećini obimnoga trećeg sveska iz ove gradišćanskohrvatske biblijske pentalogije.

Bušni me ljupcen usi svojih!

*Ljubāv je tvoja slajža od vina.*⁵⁶

Zanimljiv je i prijevod cjelovitoga biblijskog teksta iz radionice Tomislava Dretara, istinabog, dostupnog samo i isključivo posredstvom interneta, u kojem ovaj autor konkretno mjesto prevodi kao:

Poljubi me usnama svojim!

Jer tvoja milovanja bolja su no vino.

U ostalim susjednim prostorima na kojima se govori štokavskim jezikom, najbrojnija su srpska izdanja koja započinju prijevodom Đure Daničića iz 1868. godine, na ćirilici. On se bio odlučio na ovu opciju:

Da me hoće poljubiti poljupcem usta svojih!

*Jer je tvoja ljubav bolja od vina.*⁵⁷

I kad je kasnije došlo do niza izdanja objavljenih na latinici, ovaj je citat ostao nepromjenjen.⁵⁸ Također, zadržalo ga je i ćirilčno *Sveto pismo* u izdanju Svetog arhijerejskog sinoda Srpske pravoslavne crkve,⁵⁹ i »s blagoslovom« patrijarha Irineja.⁶⁰

U novije vrijeme objavljena su i dva cjelovita prijevoda *Sveto pisma* na ćirilici i ekavskoj štokavici, oba s naslovom ove knjige: *Pesma nad pesmama*. Prvi je »Savremeni srpski prevod« i u njemu rečeni citat izgleda ovako:

Ljubi me poljupcima svojih usta,

*jer tvoja ljubav je slađa od vina.*⁶¹

⁵⁶ Drago Orlić/ Daniel Načinović: *Kanat vrhu svih kanti*, Poreč, 2003., str. 19.

⁵⁷ Đuro Daničić: *Sveto pismo*, Beograd, 1868., str. 564. Isti se citat nalazi i u ćirilčnom *Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta* u izdanju »Biblijskog društva Srbije«, Beograd, 2012., str. 590.

⁵⁸ Milan Rešetar izvršio je redakciju ovoga Daničićevog prijevoda Staroga zavjeta, ali i stariji prijevod Vuka Stefanovića Karadžića iz 1847. godine, te ga je »pohrvatio« i »pokatoličio« intervenirajući na leksičkoj, sintaktičkoj i, osobito, onomastičkoj razini. Na unutrašnjoj naslovnici stoji natpis: »pregledano izdanje«. To je izdanje prvotno bilo objavljeno 1895. godine u Budimpešti, a do danas je tiskano u nizu reprintâ. S druge strane, Karadžićev prijevod Novoga zavjeta, ali i prepjev Daničićeve starozavjetne knjige *Psalmi*, bio je revidirao Bogoslav Šulek i zajedno objavio 1877. godine u Budimpešti. Cjelovito *Sveto pismo* u prijevodu Daničić-Karadžića i Rešetarovoj redakciji prevladat će i u uporabi u hrvatskom javnom prostoru, budući da je ovo izdanje bilo publicirano u jednom svesku, dok su Hrvati neposredno prije toga svoj biblijski prijevod imali u spomenutim višesveščanim projektima Katančića i Škarića. Jasno, jeftinije i elegantnije bilo je distribuirati jednu knjigu, negoli njih obimnih 6 (Katančić), odnosno 12 (Škarić).

⁵⁹ *Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta, Biblija*, Beograd, 2010., str. 730.

⁶⁰ Novi zavjet, pak, ne sadrži u sebi prijevod Vuka Stefanovića Karadžića (koji se redovito tiskao uz Daničićev Stari zavjet, već »prevod Komisije Svetog arhijerejskog sinoda Srpske pravoslavne crkve«.

⁶¹ *Sveto pismo, Biblija ili Sveto pismo Starog i Novog zaveta*, »Savremeni srpski prevod«, Crete, USA, 2015., str. 639.

Drugi je »Novi srpski prevod« i isto mjesto je prevedeno:

*Poljupcem usana svojih me poljubi,
jer je tvoja ljubav bolja od vina.*⁶²

Na ćirilici je u Beogradu sredinom 20-ih godina XX. vijeka u zasebnom svešćiću bio objavio vlastiti prijevod i Svetislav Stefanović. Autor je izdanje popratio vlastitim predgovorom i kraćom analizom otisnutom na koncu libra, a nama ovdje zanimljivo mjesto javlja se u varijetetu:

*Napij me pićem svojih usta,
jer ljubav tvoja slađa je no vino.*⁶³

I Lujo Bakotić je u međuraću minulog stoljeća u Beogradu objavio *Sveto pismo Staroga i Novoga zaveta* na latinici i u ekavici,⁶⁴ a prijevod koji je tada publicirao nije mijenjao ni u ponovljenom izdanju pod imenom *Biblija, Stari i Novi zavet*, tiskanom u Novom Sadu 1988. godine. On je rečeni distih ponudio kako slijedi:

*Oh, kad bi me poljupcima usta svojih poljubio!
Jer je ljubav tvoja sladja od vina.*⁶⁵

Najnovije srpsko izdanje objavljeno je nedavno,⁶⁶ i u njemu u prijevodu Dragana Milina, stoji:

*Poljubi me poljupcem usta svojih
jer je ljubav tvoja slađa od vina.*⁶⁷

Pored svih ovih prijevoda knjige *Canticum canticorum*, još su dva štokavska za koja se u nas malo zna. Jedan je iz takozvane *Bosanske Biblije*,⁶⁸ a drugi iz nazovimo je prigodno *Crnogorska Biblija*.⁶⁹ U *Bosanskoj Bibliji* traženo mjesto izgleda ovako:

*Neka me on poljubi poljupcima svojih usta!
Jer bolja od vina ljubav je tvoja.*⁷⁰

⁶² *Sveto pismo*, »Novi srpski prevod«, Beograd, 2017., str. 693.

⁶³ Svetislav Stefanović: *Pesma nad pesmama*, Beograd, 1925., str. 1. Predgovor je numeriran rimskim brojkama, tako da sam prijevod počinje na str. 1.

⁶⁴ Lujo Bakotić: *Sveto pismo Staroga i Novoga zaveta*, Beograd, 1933.

⁶⁵ Ibidem, str. 444. Prijelom je u oba izdanja u cijelosti isti, i iz 1933., kao i iz 1988. godine.

⁶⁶ *Sveto pismo Starog i Novog zaveta*, Biblijsko društvo Srbije, Beograd, 2020.

⁶⁷ Ibidem, str. 776.

⁶⁸ *Biblija*, Sarajevo, 2013. Prevoditelji su James Dannenberg i Edib Kafadar, a urednik Redžo Trako. Knjigu je objavila nakladnička kuća TDP iz Sarajeva.

⁶⁹ *Biblija, Stari i Novi savez*, »Novi revidirani prevod«, Podgorica, 2016. Nije naveden prevoditelj, ili više njih, a izdavač je crnogorski Institut za religijska istraživanja. Ovo je privatno izdanje kojemu je pokrovitelj Anton Vuljaj, a predstavnik izdavača je Zdravko Vučinić.

⁷⁰ *Biblija*, Sarajevo, 2013., str. 536.

A ova potonja, objavljena u Podgorici, na početku *Pesme nad pesmama* ima:
Kad bi me samo poljubio poljupcima usana svojih!
*Jer ljubav je tvoja bolja od mladog vina.*⁷¹

Neslučajno sam se odlučio na ovu ponešto obimniju komparativnu analizu prvog retka ove starozavjetne knjige: i kako bih pokazao varijante unutar kojih može se modulirati jedan te isti motiv, ali i da bih ukazao na bogatstvo razvedenosti ovdašnjih svetopisamskih prijevoda. Nadalje, ne bez razloga uhvatio sam se baš za riječ *ubera*, budući da se ona u cijeloj knjizi *Canticum canticorum* pojavljuje točno 12 puta. Već prema tome kako se tko bio odlučivao, u hrvatskim prijevodima nailazimo: i na *ljubav*, i na *sise*, i na *dojke*, i na *prsi*, i na *grudi*.

Kultni Divkovićev *Latinsko-hrvatski rječnik* (Zagreb, 1900.) riječ *uber, eris, n.* tumači prvotnim značenjem kao »vime, sisa životinjska« (spominje i *dojke*), a sekundarnim označava još i »plodnost, obilatost zemlje«. Dakle, u čakavskom prijevodu bilo mi je nemoguće izbjeći riječ *sīsa*, navlaš onda ukoliko mi je bilo slijediti duh židovskog pjesnika i dah njegove poezije, koja inzistira na neposrednoj i najbržoj komunikaciji, naturalistički nagoj i brutalno eksplicitnoj: na što mi u zapadnoj uljudbi i kulturi pjesnikovanja nismo baš nikad bili odveć spremni. Usput, i ovo je svakako jedan među ključnijim argumentima na račun kojih pojedini hermeneutičari dovode u pitanje, ili se samo prigodno zaodijevaju sumnjičavošću, kad je posrijedi možebitni upitni kanonicitet ove starozavjetne knjige.

Istinabog, treba pomnije razmotriti i samu pogodnost latinskoga prijevoda *Vulgate*, budući da zacijelo najkompetentniji prevoditelj s ovih prostora, Ivan Matija Škarić – kao istinski *vir trilinguis* koji je dobro poznao sva tri temeljna svetopisamska jezika: i hebrejski, i starogrčki i latinski – u hermeneutičkom obrazlaganju ovoga prvoga retka spominje hebrejsku riječ »dodim«, koja znači – ljubav. Škarić u svojoj egzegezi donosi: »*Tvoja je ljubav*; buduć zaručnica, zanesena od ljubavi prama svojem zaručniku, zavapila: ah, da-mi-se-je sdužiti s njim za u više! obraća sada besidu k zaručniku i govori: tvoja-je ljubav meni dražja i ugodnija nego najlipša raskošnost ovoga svita; jer *vino*, kako vidismo u kn. Sabiraoca II. 3 zname nuje ugodnosti ovoga svita; i tako govori božja zaručnica: meni je ugodnija tvoja ljubav, meni je zadovoljnije s tobom-se, Bože, zadržavati, nego uživati kojumudrago raskošnost.«⁷²

Ovu povezanost od ljubavi preko mlijeka majčinoga do ženinih sisa, zacijelo, htjela je unificirati *Vulgatina* latinština izbjegavajući više srodnih riječi (pa tako i

⁷¹ *Biblija, Stari i Novi savez*, »Novi revidirani prevod«, Podgorica, 2016., str. 614.

⁷² Ivan Matija Škarić: *Sveto pismo Staroga i Novoga uvita*, sv. VI., Beč, 1859., str. 202.

moguću pomutnju), a bit će da je imala htijenje i ukotviti ih unutar zajedničkosti kopule semantičkog polja riječi *ubera*, odnosno podno kupole postreproduktivne i živodajne dojke iliti sise...

Možda tome u prilog ide i glasoviti Belostenčev rječnik *Gazophylacium* (1740.), koji pod svim imenično-pridjevskim izvedenicama termina *uber/ubero* inzistira na trima značenjima: rodnost, plodnost i obilnost. Plodnost i rodnost, dakle majčinstvo... Dakle, prsi i sisanje...

Osim toga, u knjizi *Canticum canticorum* nalazi se i sintagma »mammas tuas« (4,10), što se također vrlo određeno i eksplicitno odnosi na sise majčine, pa i razred kralježnjaka, sisavaca, otkuda isti i vuče svoj latinski leksički etimološki prauzor – *mammalia* (lat. *mamma*, ae, f. – sisa, dojka).

Za odalečiti ma kakav oblik predrasude od ikojeg mogućeg tumačenja jezičnog puritanstva, kojemu će disonantno u ušima ili pred očima zabrecati riječ *sisas*, navodim ovdje poznato mjesto iz Evanđelja po Luki iz *Jeruzalemske Biblije* (1994.), u prijevodu Bonaventure Dude i Jerka Fućaka: »Blažena utoba koja te nosila i prsi koje si sisao!« (Lk 11,27). Prisnažujem ovdje i prijevodom iste biblijske situacije iz traduktološke radionice Gracijana Raspudića iz *Zagrebačke Biblije* (1968., 2015.): »Blago utrobi koja te nosila i prsima koje si sisao«. Ukratko, kako se može zapaziti, vrlo kurentan glagol *sisati* rabi se u mnogim prijevodima, a budući da svoja fundamentalna uporišta zasniva na morfološkoj tvorbi s imenice na glagol, nema nikakvog razloga da se temeljna imenica *sisas* ovdje doživljava iole neumjesno, neprimjereno ili pak pretjerano.

II.

Pogledajmo sad nekoliko odabranih što stihova što distiha, u kojima se ostvaruju neke jedinstvene jezične naročitosti, a na kojima temeljim svoj stav kako je čakavština pogodnija za precizniji prijevod biblijskog teksta, negoli što je to standardni hrvatski jezik utemeljen na štokavštini.

Stih: *exsultemus et laetemur in te/ sulacät ćemo se i divertit se u tebi* (1,3), sadrži dva zanimljiva glagola, naoko sinonime, što se u *Pismi* pojavljuju jedincati jedan put, dok bi konkordancija knjige psalama, *Psaltir*, pokazala kako oni spadaju među najučestalije riječi, ter mahom idu sparene zajedno, kao i ovdje. Glagol *exsulato* (ponegdje i: *exulto*) znači: 1. poskakivati, igrati, poigravati; 2. uznositi se, zanjati se, hvaliti se, razmetati se; 3. razuzdan, raskalašen biti; 4. nestasan biti, podvikivati, pocikivati, klicati od radosti. U *Bibliji* najčešće, gotovo isključivo, dolazi baš u prvom značenju, i moj ga selački idiom prepoznaje u vidu povratnoga glagola *sulacät se*, značenja igrati se, zabavljati se, veselo skakutati. Podrazumijeva *eo ipso*

svu hijerarhiju značenjâ kao i u latinskom jeziku. Glagol *laetor* gotovo da mu je sinonim i značenja je: veseliti se, radovati se. Ne uključuje izvanjske manifestacije veselja ili radosti, i u tome je možda ključna distinkcija značenja među ovim dvama glagolima, koja je također zgodna za nekovrsni stilistični paralelizam budući da ništi latentni i možebitni pleonazam.

Stih: *sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salma/ kâ kućerci ol Cēdra, kâ koltrīne ol Salamūnâ* (1,5), ima u sebi dvije posebne riječi. Krenimo od druge. Naime, *pelles* su kože, ali su se u ono vrijeme štavljene kože koristile i kao zavjese, dakle *koltrīne*. Ovdje mi je puno zanimljivija riječ *tabernaculum*, *i. n.*, koja označava i *daščaru* i šator, pa ju kao šator mnogi u nas i prevode (u Škarića je – *nadstor*). No, vodeći računa o mojem bračkom ambijentu i čakavštini u njemu, odlučio sam se za izraz *kućeräk*, skromnu okruglu kamenu nastambu stožastoga krovišta i bez prozora građenu tehnikom suhozida, koju su težaci podizali u polju za zakloniti se od nevremena, ali i za prenočiti. Drugdje se na Braču ova građevina naziva *būnja*, a u Istri – *kažun*. Koji redak kasnije, kad se ista latinska riječ pojavljuje u drugačijoj frazeologiji (1,8) preveo sam je kao – pastirski stan: *et pasce haedos tuos iuxta tabernacula pastorum/ i pās kozliće svojè kolo čobânskīh stanōv*. Pastirski stanovi odavno su iščezli i iz životne i iz knjiške uporabe, ali se u ovom kontekstu nameću sasvim leksički odgovarajućim.

Distih: *posuerunt me custodem in vineis/ vineam meam non custodivi// mētnūli su me za pūdaricu u lōžju/ a svojè lōžje nīsân poglèdāla* (1,6), nosi u sebi ključnu riječ: *custodio*, značenja stražariti čuvati, pa onda i *custodia*, *ae. f.* tojest straža, čuvanje, odnosno *custos*, *ōdis*, *comm.* – stražar, čuvar. U selaćkoj čakavštini *puđār* je bio čovjek koji je gospodaru nadgledao i čuvao vinograd, a ovdje je kontekst motivirao mocijsku opoziciju u izrazu – *pūdarica*. U drugom stihu koristio sam riječ *poglèdāt*, koja osim svoje temeljne semantike u mojem idiomu znači i – čuvati, nadgledati, brinuti, voditi računa.

Stih: *Introduxit me in cellam vinariam/ Uvè me je u konōbu* (2,4), potvrđuje kako čakavština ima najtočniju riječ za prostoriju u kojoj se drži vino. A to je: *konōba*. Štoviše, u Dalmaciji konoba nije samo spremište u kojem se čuva vino u bačvama, već je konoba mjesto u kojem se prijatelji družu, jedu, piju i pjevaju. Upravo to podrazumijeva i originalni svetopisamski pratekst. Izraz *cellam vinariam* hrvatski su prevoditelji donosili kao kuću od vina, odaje od vina, klet od vina. Najtočnija je, dakle, dalmatinska riječ – *konōba*.

Stih: *ficus protulit grossos suos/ smōkva je potīrāla zadūle svojè* (2,13), sadrži u sebi riječ *grossos* koju nema Divković u *Latinsko-hrvatskom rječniku*, ali ju ima Ivan Belostenec u svojem dictionaru *Gazophylacium* iz 1740. godine. On pod natuknicom *grossulus*, *li. m.* donosi tumačenje »nezrela figa«, što će reći – nedozrela

smokva. U Selcima postoji izraz *zadūla* za nedozrelu smokvu, koja ne postoji u standardu, ali u *Akademijinom rječniku* (dio XXI., Zagreb, 1973. – 1974.) postoji izraz *zadulac*, koji je zabilježen u Vrbniku na Krku, te *zadulica* koja se spominje u Stonu. Među 30-ak dalmatinskih vernakularnih vokabulara našao sam je još samo u *Rječniku govora Blata na Korčuli* (2015.?) autora Petra Milata Panže, gdje je zapisana kao *zādūlica*, značenja: »tvrda, nezrela smokva«.

Riječ *deserta*, *ōrum*, *n.* (3,6) značenja »pustinja, pustoš« prevodio sam riječju *trzā*, što u selačkome idiomu označava brisani prostor, pustopoljinu, čistinu. U Dalmaciji pustinja ne postoji u smislu u kakvom je ima u Svetoj Zemlji ili Egiptu (biblijskim toposima), i, našao sam ovaj izraz uzeti kao najbliži onome na što aludira pjesnik *Pisme*.

Jasno, moguće je bilo izučiti i izlučiti još čitav niz primjera koji bi pomniju motrenja znatiželjnog čitatelja mogli usmjeriti na određeni vers ili sintagmu, te ukazati na zanimljivost njegove traduktološke relacije od luke uvjetno ishodišne latinštine do porta nimalo nijeme čakavštine. Ovaj je selektirani izvadak htio biti svojevrsnom luči za osvjetliti stvarnu lepezu mogućnosti jezičnih izražaja i intervencija što ih čakavski jezik sadrži u svojoj srži. Dakako, s naglaskom na odgovore koji se posve izravno tiču pitanja na temu korespondencije i komunikacije prijenosa originalnog teksta do u njegovu dijalektalnu varijantu. Dijalekt ima stvarnu izražajnu moć, i punomoć i premoć, ponekad valjda čak i izraženiju od jezika unutar kojeg se i ostvaruje. Registri čakavskog jezika potvrđuju aksiom koji protežira tezu kako je baš čakavski izraz – od svih naših nacionalnih! – najbliži determinaciji i transpoziciji svetopisamskog teksta iz Svetozemlja s ovim našim uže dalmatinskim i šire hrvatskim prostorom. Vjerujem, kako je ovaj moj prepjev slavne starozavjetne *Pjesme nad pjesmama* adekvatan argument takvom stanovištu.

Canticum canticorum

Pisma nada svîman pismân

PROEMIUM

NA PRVÛ

1

¹Canticum Canticorum Salomonis.

²Osculetur me osculo oris sui!
Nam meliores sunt amores tui vino:
³in fragrantiam unguentorum tuorum optimorum.
Oleum effusum nomen tuum;
ideo adulescentulae dilexerunt te.
⁴Trahe me post te. Curramus!
Introducat me rex in cellaria sua;
exultemus et laetemur in te
memores amorum tuorum super vinum;
recte diligunt te.

PARS PRIOR

Sponsa

²Nigra sum sed formosa,
filiae Ierusalem,
sicut tabernacula Cedar,
sicut pelles Salma.
⁶Nolite me considerare quod fusca sim,
quia decoloravit me sol.
Filii matris meae irati sunt mihi;
posuerunt me custodem in vineis,
vineam meam non custodivi.
⁷Indica mihi, tu, quem diligit anima mea,
ubi pascas,
ubi cubes in meridie,
ne vagari incipiam
post greges sodalium tuorum.

Chorus

⁸Si ignoras,
o pulcherrima inter mulieres,
egredere et abi post vestigia gregum
et pasce haedos tuos
iuxta tabernacula pastorum.

Sponsus

⁹Equae in curribus pharaonis
assimilavi te, amica mea.

¹⁰Pulchrae sunt genae tuae inter inaures,
collum tuum inter monilia.
¹¹Inaures aureas faciemus tibi
vermiculatas argento.

1

¹Pisma nada svîman pismân ol Salamûnâ

²Pojûb me su pøjûpcen ol jústjûh svojih!
Jërbo, jûbâv je tvojà bôja ol vînâ:
³u vonjû ol nâjbôje tvoje pomâde.
Ûje pomâženo ime je tvoje;
zarad tēja te i vòlîdu divôjke.
⁴Potêgnî me za tēbon. Kûrît čemo!
Ûnî me je krâj u kâmaru svojû;
sulacât čemo se i divertit se u tēbi
spominjûc se jûbâvi tvoje nada vînôn;
nî prâvi tēbe vòlîdu.

DÏL PRVÏ

Dîvnjâ

²Crnâ san, ma prežēna,
ćerce ol Jeruzòlima,
kâ kućerci ol Cēdra,
kâ koltrîne ol Salamûnâ.
⁶Nemôjite košiderât ča sân môrâsta,
jerbo me je tò sunâc požmarî.
Sîni ol mâtere mojê najîdîli su se nâ me;
mêtñûli su me za pûdaricu u lôžju,
a svojê lôžje nîsân poglêdâla.
⁷Kâž mi, tî, kêga jûbi ânim môj,
đi pāsēs,
đi poza pòdnè počtješ,
da ne lûtân išćûc te
kolo blâga ol drugôv tvojih.

Kôr

⁸Jê tò nê znâš,
ô nâjlišja meju ženân,
izâjđi i slîd slîde ol blâga
i pās kozlîce svojê
kolo čobânskîh stanôv.

Ditmân

⁹Koda kavalerîja šoto kârîh ol farajûnâ
parîš mi tî, dândulo mojâ.

¹⁰Lîpe su tvoje jâgòdice meju roćinân,
vrât je tvôj meju kulâjnân.
¹¹Ućinît čemo zâ te roćîne ôl zlâta
intašelâne su slebrôn.

Sponsa

¹²Dum esset rex in accubitu suo,
nardus mea dedit odorem suum.
¹³Fasciculus myrrhae dilectus meus mihi,
qui inter ubera mea commoratur.
¹⁴Botrus cypri dilectus meus mihi
in vineis Engaddi.

Sponsus

¹⁵Ecce tu pulchra es, amica mea,
ecce tu pulchra es:
oculi tui columbarum.

Sponsa

¹⁶Ecce tu pulcher es dilecte mi,
et decorus.
Lectulus noster floridus,

Sponsus

¹⁷tigna domorum nostrarum cedrina,
laquearia nostra cupressina.

Sponsa

2
¹Ego flos campi,
et liliū convallium.

Sponsus

²Sicut liliū inter spinas,
sic amica mea inter filias.

Sponsa

³Sicut malus inter ligna silvarum,
sic dilectus meus inter filios.
Sub umbra illius, quem desideraveram, sedi,
et fructus eius dulcis gutturi meo.
⁴Introduxit me in cellam vinariam,
et vexillum eius super me est caritas.
⁵Fulcite me uvarum placentis,
stipate me malis,
quia amore languo.
⁶Laeua eius sub capite meo,
et dextera illius amplexatur me.

Sponsus

⁷Adiuro vos, filiae Ierusalem,
per capreas cervasque camporum,
ne suscitatis neque evigilare faciatis dilectam,
quoadusque ipsa velit.

Sponsa

⁸Vox dilecti mei!
Ecce iste venit
saliens in montibus,
transiliens colles.

Dīvnjā

¹²Dōklen je krāj bi na ōtomānu svojēn,
mūšč mōj pūstī je vōnj svōj.
¹³Mōj mi je mladič rūkovica smirne,
ča mī meju sisān stojī.
¹⁴Mōj mi je mladič čehūja ol kōpra
u lōzjiman od Engāde.

Ditmān

¹⁵Nū glēdāj kakō si līpa, dāndulo mojā,
nū glēdāj kakō si līpa:
jōči su tvoje kakō u golubice.

Dīvnjā

¹⁶Nū glēdāj, kakō si līp, mlādīcu mōj,
i šestan.
Pōsteja je naša ol cvīca,

Ditmān

¹⁷grēde ol kūc nāših ol cēdrovine su,
a dāske ol šufita, ol čemprēsih.

Dīvnjā

2
¹Jā san cvīt u gorī,
i līljan u prodōci.

Ditmān

²Kakōv je līljan meju drāčōn,
tākā je dāndula mojā meju divōjkān.

Dīvnjā

³Kakōvā je jābuka meju cabliman u gājū,
tākī je ditmān mōj meju mlādīčiman.
U osīn nēga, kēga san tīla, sēla san,
i frūt njegōv slādak je grčānu mojēn.
⁴Uvē me je u konōbu,
i kakō bandīra nada mēnon jūbāv je njegōva.
⁵Pokrīpte me su slalkīn ol grōžda,
oblōzite me su jābukān,
jerbo ol jūbāvi sāhnen.
⁶Līva rūkā njegōva pol glāvōn je mojōn,
a so nōn dēsno me je zagīli.

Ditmān

⁷Zaklīnjen vas, cēerce ol Jeruzōlīma,
su kōzlicān i jelīniman iž gorē,
da ne probudījete niti čīnītē būdnōn jūbāv mojū,
doklegōd sāmā ne būde tō tīla.

Dīvnjā

⁸Glās ol mlādīčā mojēga!
Ėvo ga grē
skāčūc priko gōr,
priskākājūc glavice.

⁹Similis est dilectus meus caprae
hinnuloque cervorum.
En ipse stat
post parietem nostrum
respicens per fenestras,
prospiciens per cancellos.

¹⁰En dilectus meus loquitur mihi:

“Surge, amica mea,
columba mea, formosa mea, et veni.

¹¹Iam enim hiems transiit,
imber abiit et recessit.

¹²Flores apparuerunt in terra,
tempus putationis advenit;
vox turturis audita est
in terra nostra,

¹³ficus protulit grossos suos,
vineae florentes dederunt odorem suum;
surge, amica mea,

speciosa mea, et veni,

¹⁴columba mea, in foraminibus petrae,
in caverna abrupta.

Ostende mihi faciem tuam,
sonet vox tua in auribus meis;
vox enim tua dulcis,
et facies tua decora”.

¹⁵Capite nobis vulpes, vulpes parvulas,
quae demoliuntur vineas,
nam vineae nostrae florescunt.

¹⁶Dilectus meus mihi, et ego illi,
qui pascitur inter lilia,

¹⁷antequam aspiret dies,
et festinent umbrae.

Revertere; similis esto,
dilecte mi, caprae,
hinnuloque cervorum super montes Bether.

3

¹In lectulo meo per noctes
quaesivi, quem diligit anima mea;
quaesivi illum et non inveni.

²“Surgam et circuibo civitatem;
per vicos et plateas
quaeram, quem diligit anima mea”.
Quaesivi illum et non inveni.

³Invenerunt me vigiles,
qui circumeunt civitatem:
“Num, quem diligit anima mea, vidistis?”

⁴Paululum cum pertransissem eos,
inveni, quem diligit anima mea;
tenui eum nec dimittam,
donec introducam illum in domum matris meae
et in cubiculum genetricis meae.

⁹Mōj je ditmān kā kozlič
i kakō mlādi jelīn.
Ĕno, ōn sām stojī
iza parapēta našēga
vīri kroza ponīstre,
pāna kroza raštēle.

¹⁰Ĕvo, ditmān mōj mėni govōri:

“Diž se, dāndulo mojā,
golubice mojā, famōžasta mojā, i dōjđi.

¹¹Jerbo je zīmā jūrve pasāla,
dāžj je pasā i šparī.

¹²Cvīče se ukāžālo po zemjī,
vrīme je ol rīzānja dōšlo;
i pōj se ol grīlice čūje
u zemjī našōn,

¹³smōkva je poīrāla zadūle svojē;
lōžje cvatūče svojē vōnje dāje;
diž se, dāndulo mojā,

līpa mojā, i dōjđi,

¹⁴golubice mojā, iž komišūrīh u stīnjī
iž kavērnh u pōli.

Pokāž mi licē tvojē,
nekā glās tvōj olzvōni u ušīman mojīman;
jerbo je glās tvōj slādak,
i licē je tvojē krāsno”.

¹⁵Čapājte nan līscie, māle līscie,
čā grēdū u ščētu po lōžju,
jerbo je lōžje naše procvitālo.

¹⁶Ditmān mōj mėni, a jā njēmū,
ōn pasē meju līljānīman,

¹⁷dōklen se dnēv ne udūne,
i osīni ne utečedū.

Vrnī se; būd kakō,
ditmānu mōj, kakō kozlič,
i kakō mlādi jelīn nada gorōn Bēter.

3

¹Po pōsteji svojōn ōbnōc
iščāla san nēga kēga jūbi ānim mōj;
iščāla san ga, ma ga nīsān našla.

²“Ustāt ću se i ušemplētāt po mīstu;
po kālān i po pijācān
iščāt ću nēga, kēga jūbi ānim mōj”.
Iščāla san ga, ma ga nīsān našla.

³Intrāla me je gvārdīja,
čā obahōdi mīsto:
“Jestē vīđīli nēga, kēga jūbi ānim mōj?”

⁴Nīsān vengo išla ol njīh,
a nāšlā san nēga, kēga jūbi ānim mōj;
čapāla san ga, i nēcū ga molāt,
doklegōd ga ne uvedēn u kūcu ol mātere mojē,
u kāmāru ol nē kā me je rodīla.

Sponsus

⁵Adiuro vos, filiae Ierusalem,
per capreas cervasque camporum,
ne suscitatis neque evigilare faciatis dilectam,
donec ipsa velit.

Chorus

⁶Quid hoc, quod ascendit per desertum
sicut virgula fumi,
aromatizans tus et myrrham
et universum pulverem pigmentarii?

⁷En lectulum Salomonis.

Sexaginta fortes ambiunt illum
ex fortissimis Israel,

⁸omnes tenentes gladios

et ad bella doctissimi,
uniuscuiusque ensis super femur suum
propter timores nocturnos.

⁹Ferculum fecit sibi rex Salomon
de lignis Libani;

¹⁰columnas eius fecit argenteas,
reclinatorium aureum,
sedile purpureum:

medium eius stratum ebeneum.

Filiae Ierusalem,

¹¹egredimini et videte,

filiae Sion,

regem Salomonem

in diademate, quo coronavit illum mater sua

in die desponsationis illius

et in die laetitiae cordis ejus.

Sponsus

4

¹Quam pulchra es, amica mea,
quam pulchra es:

oculi tui columbarum
per velamen tuum.

Capilli tui sicut grex caprarum,
quae descenderunt de monte Galaad;

²dentes tui sicut grex tonsarum,
quae ascenderunt de lavacro:

omnes gemellis fetibus,
et sterilis non est inter eas.

³Sicut vitta coccinea labia tua,
et eloquium tuum dulce;
sicut fragmen mali punici, ita genae tuae
per velamen tuum.

⁴Sicut turris David collum tuum,
quae aedificata est cum propugnaculis:
mille clipei pendent ex ea,
omnis armatura fortium.

⁵Duo ubera tua sicut duo hinnuli,
caprae gemelli,
qui pascuntur in liliis.

Ditmān

⁵Zaklinjen vas, ćerce ol Jeruzōlima,
su kōzlicān i jelfiniman iž gorē,
da ne probudijete, niti ćinitē būdnōn jūbāv mojū
doklegōd sāmā ne būde tō ūla.

Kōr

⁶Ča jē nō, čā uzahōdi priko trzē
koda rūkovica ol đima,
aromaštikāna su tamijānon i smīrnōn
i su svīman prāškiman za pomāde?

⁷Ēno pōstejica ol Salamūnā.

Zapasājedu je njih šeždesēt sforcānih
meju nājjaćiman u Isrājilu,

⁸svī nī drždū māče

i za gvēru su adukāni,
dōjednēn je māč niza stegnōn njegovīn
zarad strāšēnjih ōbnōć.

⁹Čivīre je sēbi ućini krāj Salamūn
ol drīvja sa Libānā;

¹⁰ol slebrā ućini je gređice njīhove,
prīšnice ōl zlāta,
sedājnicu ol grīmīza:

iznūtra je svē ornamentikāno su jūbāvjon.

Ćerce ol Jeruzōlima,

¹¹izlizte i vjite,

ćerce ol Sijūnā,

krājā Salamūnā

poda krūnōn su kōn je njēga inkoronāla mātēr njegovā

na dnēv ol matrimōnija njegovēga

i na dnēv od alegrijē ol srca njegovēga.

Ditmān

4

¹Kakō si līpa, dāndulo mojā,
kakō si līpa:

jōči su tvoje kakō u golubice
poda vēlōn tvojin.

Vlāsi su tvoji koda ūvōr ol kōz,
čā uzahōdīdu sa gorē Gālejad;

²đēnti su tvoji koda ūvōr od ovāc ostrīženih,
kal se pēnjedu sa banjānja:

svāka ol njih jēma blizānce,
i njījedna meju njīman nī jālova.

³Kō crvēni trāci pēsnje su tvoje,
i besīdēnje tvoje slālko je;

kō zrno ol šīpka, tvoji su obrāzi
poda vēlōn tvojin.

⁴Kā kaštīl ol Dāvīda vrāt je tvōj,
čā jē ugrāđen za abramāt se:

lījadu šćitōv obīšjeno je nīzā nje,
svō orūžje ol njih sforcānih.

⁵Tvoje su dvī sise koda dvī mlāde,
blizankinje kōzlice,
čā pāsedū meju līljāniman.

⁶Antequam aspiret dies,
et festinent umbrae,
vadam ad montem myrrhae
et ad collem turis.

⁷Tota pulchra es, amica mea,
et macula non est in te.

⁸Veni de Libano, sponsa,
veni de Libano,
ingredere;
respice de capite Amana,
de vertice Sanir et Hermon,
de cubilibus leonum,
de montibus pardorum.

⁹Vulnerasti cor meum, soror mea, sponsa,
vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum
et in uno monili torquis tui.

¹⁰Quam pulchi sunt amores tui, soror, mea sponsa;
meliores sunt amores tui vino,
et odor unguentorum tuorum super omnia
aromata.

¹¹Favus distillans labia tua, sponsa;
mel et lac sub lingua tua,
et odor vestimentorum tuorum
sicut odor Libani.

¹²Hortus conclusus, soror mea, sponsa,
hortus conclusus, fons signatus;

¹³propagines tuae paradisus malorum puniceorum
cum optimis fructibus,
cypri cum nardo.

¹⁴Nardus et crocus,
fistula et cinnamomum
cum universis lignis turiferis,
myrrha et aloe
cum omnibus primis unguentis.

¹⁵Fons hortarum,
puteus aquarum viventium,
quae fluunt impetu de Libano.

Sponsa

¹⁶Surge, aquilo,
et veni, auster;
perfla hortum meum,
et fluant aromata illius.

5

¹Veniat dilectus meus in hortum suum
et comedat fructus eius optimos.

Sponsus

Veni in hortum meum, soror mea, sponsa;
messui myrrham meam cum aromatibus meis,
comedi favum cum melle,
bibī vinum cum lacte meo.
Comedite, amici, et bibite
et inebriamini, charissimi.

⁶Dōklen se dněv ne udūne,
i osīni ne utečedū,
pōč ću na gōru ol smīrme
i na glavīcu ol tamijāna.

⁷Ćila si līpa, dāndulo mojā,
i nīma mākule na tēbi.

⁸Dōjđi sa Libānā, đivnjo,
dōjđi sa Libānā,
ulīst;

ošervāj se sa glavīce od Amānā,
sa slīmena ol Senīrā i Hermōnā,
iž zālegīh ol lījūnīh,
sa gōr od lījopārdīh.

⁹Srće si mi zlēđila, sēstro mojā, đivnjo,
srće si mi zlēđila su jednīn ol jočījūh tvojīh
i su jednōn kulājnōn kolo vrāta tvojēga.

¹⁰Kakō je līpa jūbāv tvojā, sēstro, đivnjo mojā;
bōjā je jūbāv tvojā ol vīnā,
a vōnj ol pomādīh tvojīh nada svīman je
mūšćiman.

¹¹Sa pēšānj tvojīh, đivnjo, saćē kāpje;
mēd i mlīkō pol jazīkōn su tvojīn,
a vōnj od ođīce tvojē
kakō vōnj od Libānā.

¹²Ti si vītāl zaklōpjēn, sēstro mojā, đivnjo,
vītāl zaklōpjēn, pišćina zapečāćena;

¹³izdānci su tvojī pērivōj ol šīpcīh
su frūtīman nājbojīman,
kōpar su nārđon.

¹⁴Nārđ i šāfran,
trstīka i kanēla
sa svīman cablīman ol tamijāna,
smīrna i āloj
sa svīman nājbojīman pomādān.

¹⁵Pišćina ol vītla,
gustīrna ol žīve vodē,
čā nāglo tečē sa Libānā.

Đivnjā

¹⁶Điž se tremuntāno,
i dōjđi, oštro;
propūš vītāl mōj,
nekā kūrīdu vōnji njegōvi.

5

¹Nekā dōjde ditmān mōj u vītāl svōj,
i nekā jī frūte nājboje njegōve.

Ditmān

Dōjđi u vītāl mōj, sēstro mojā, đivnjo;
požā san smīrnu mojū su vōnjōn svojīn,
jīn saćē su mēdon,
pījen vīnō su mlīkōn svojīn.
Jījte prijateji, i pijte
i oblōčte se, nājdrāžji mojī.

PARS ALTERA

Sponsa

²Ego dormio, et cor meum vigilat.
Vox dilecti mei pulsantis:
“Aperi mihi, soror mea, amica mea,
columba mea, immaculata mea,
quia caput meum plenum est rore,
et cincinni mei guttis noctium”.
³“Exspoliavi me tunica mea,
quomodo induar illa?
Lavi pedes meos,
quomodo inquinabo illos?”
⁴Dilectus meus misit manum suam per foramen,
et venter meus ilico intremuit.
⁵Surrexi, ut aperirem dilecto meo;
manus meae stillaverunt myrrham,
et digiti mei pleni myrrha probatissima
super ansam pessuli.
⁶Aperui dilecto meo;
at ille declinaverat atque transierat.
Anima mea liquefacta est, quia discesserat.
Quaesivi et non inveni illum;
vocavi, et non respondit mihi.
⁷Invenerunt me custodes,
qui circumeunt civitatem;
percusserunt me et vulneraverunt me,
tulerunt pallium meum mihi
custodes murorum.
⁸Adiuo vos, filiae Ierusalem:
si inveneritis dilectum meum,
quid nuntietis ei?
“Quia amore languet”.

Chorus

⁹Quid est dilecto tuo prae ceteris,
o pulcherrima mulierum?
Quid est dilecto tuo prae ceteris,
quia sic adiuerasti nos?

Sponsa

¹⁰Dilectus meus candidus et rubicundus
dignoscitur ex milibus.
¹¹Caput eius aurum optimum,
cincinni eius sicut racemi palmarum,
nigri quasi corvus.
¹²Oculi eius sicut columbae
super rivulos aquarum,
quae lacte sunt lotae
et resident iuxta fluentia plenissima.
¹³Genae illius sicut areolae aromatum,
turriculae unguentorum;
labia eius lilia
distillantia myrrham primam.

DĪL DRŪGI

Dīvnjā

²Jā spāvān, ma sŕce mojè bdije.
Glās ol ditmāna mojēga ki kūca:
“Olprī mi sēstro mojā, dāndulo mojā,
golubice mojā, puliškāna mojā,
jerbo mi je glāvā pūna ōtavine,
a riče mojè kǎpjih ol nōči”.
³Svūkla san sa sēbe vēštu mojū,
kakō ću je ubūć?
Ōprāla san nōge mojè,
kakō ću jih išporkāt?”
⁴Ditmān mōj provūkā je rūku kroza būžu,
i drōb se je mōj mōmentālno ustrgūzā.
⁵Ustāla san se, za otvorit ditmānu mojēn;
a rūke mojè prokǎpjāle su smīrnu,
i pršti mojī pūni su smīrne nājvrjednije
nada ručicōn ol krakūnā.
⁶Ōlprla san ditmānu mojēmu;
ma se je ōn bi ōdalēćī i išā je ćā.
Ānim mōj raskrāvī se je, jerbo je bi išā ćā.
Iščāla san ga, ma ga nisān nāšla;
zazvāla san ga, ma se nī ōlzva mēni.
⁷Intrāla me je gvārdija,
ćā obahōdi mīsto;
udrīli su me i zlēdīli su mēne,
planītu su mi mojū vāzēli
gvārdije ol mīrīh.
⁸Zaklīnjen vas, ćerce ol Jeruzōlima:
jē nājdete mojēga ditmāna,
ća ćete mu obznānit?
“Kakō ol jūbāvi vēhnen”.

Kōr

⁹Ća jē ditmān tvōj prama drūgīman,
ō nājlišja meju ženān?
Ća jē ditmān tvōj prama drūgīman,
pa nan se tāko priklinješ?

Dīvnjā

¹⁰Ditmān je mōj bil i rūs;
razaznāje se meju ijadān.
¹¹Glāvā je njeğōva čisto zlāto,
riče su njeğōve kako grōzdi ol pālme,
ćrne kako grāvān.
¹²Jōći su njeğōve kakō u golubice
nada vodōn ol potočākā,
ća jē u mlīkū properenā
i sedī meju pūnīn potočāćiman.
¹³Obrāzi su njeğōvi koda jērule su mirodījān,
kaštili profumāni;
pēšnje su mu liljāni
iž kih prāva smīrna kǎpje.

¹⁴Manus illius tornatiles aureae,
plena hyacinthis;
venter eius opus eburneum
distinctum sapphiris.

¹⁵Crura illius columnae marmoreae,
quae fundatae sunt super bases aureas;
species eius ut Libani,
electus ut cedri.

¹⁶Guttur illius suavissimum,
et totus desiderabilis.
Talis est dilectus meus, et ipse est amicus meus,
filiae Jerusalem.

6

Chorus

¹Quo abiit dilectus tuus,
o pulcherrima mulierum?
Quo declinavit dilectus tuus,
et quaeremus cum tecum?

Sponsa

²Dilectus meus descendit in hortum suum
ad areolam aromatum,
ut pascatur in hortis
et lilia colligat.

³Ego dilecto meo, et dilectus meus mihi,
qui pascitur inter lilia.

Sponsus

⁴Pulchra es, amica mea, sicut Thersa,
decora sicut Ierusalem,
terribilis ut castrorum acies ordinata.

⁵Averte oculos tuos a me,
quia ipsi me conturbant.
Capilli tui sicut grex caprarum,
quae descenderunt de Galaad.

⁶Dentes tui sicut grex ovium
quae ascenderunt de lavacro:
omnes gemellis fetibus,
et sterilis non est in eis.

⁷Sicut fragmen mali punici, sic genae tuae
per velamen tuum.

⁸Sexaginta sunt reginae,
et octoginta concubinae,
et adolescentularum non est numerus;

⁹una est columba mea, perfecta mea,
una est matri suae,
electa generatrici suae.
Viderunt eam filiae et beatissimam praedicaverunt;
reginae et concubinae, et laudaverunt eam:

¹⁰Quae est ista, quae progreditur quasi aurora
consurgens,
pulchra ut luna,
electa ut sol,
terribilis ut castrorum acies ordinata?''

¹⁴Rūke su mu tōnde, zlātne,
krcāte su pērlān;
drōb je njeĝov meštrānca ol bīlokošca
dekorān je su safrīman.

¹⁵Nōge su mu kolōne ol mrāmora,
ča sū fundamentāne na bāzān ōl zlāta;
figūra je njeĝova kakō Libān,
proberēna kakō cēdar.

¹⁶Grčān je njeĝov prislādak,
i vās je za poželit.
Tāki je ditmān mōj, i tāki je prijatej mōj,
čerce ol Jeruzōlima.

6

Kōr

¹Di je pārti ditmān tvōj,
ō nājlišja meju ženān?
Di se je māka ditmān tvōj,
i iščāt čemo ga su tēbon.

Dīvnjā

²Ditmān mōj kalā se je u vītāl svōj
ki jērulān su mirodījān,
da se zalōži po vītliman
i da bēre liljāne.

³Jā ditmānu mojēmū, a mōj ditmān mēni,
kī jī meju liljāniman.

Ditmān

⁴Līpa si, dāndulo mojā, kakō Tirsa,
dekorāna kakō Jeruzōlim,
strahovīta kō soldačīja za gvēru parīčāna.

⁵Reterāj ol mēne jōči svojē,
jerbo me nē dišturbādu.
Vlāsi su tvoji koda ūvōr ol kōz,
ča sē skalājedu su Gilejāda.

⁶Dēnti su tvoji koda ūvōr od ovāc
kal se pēnjedu sa banjānja:
svāka ol njih jēma blizānce,
i nijedna meju njīman nī jālova.

⁷Kā žrno ol šīpka, obrāzi su tvoji
poda vēlōn tvojin.

⁸Šezdesēt su krajīce,
i osandesēt šinjōre,
a dūkicān nīma brōja;
⁹jednā je golubica mojā, famōža mojā,
jedīna u mātēre svojē,
proberēna roditejīci svojōn.

Vidēč je čere pofālile su je kakō priblāžēnu;
i krajīce i šinjōre pofālile su je:

¹⁰Kā je vō čā dohōdi kakō zora
u rasvanūčē,
līpa kō lūna,
proberēna kakō sunāc,
strahovīta kō soldačīja za gvēru parīčāna?''

¹¹Descendi in hortum nucum,
ut viderem poma convallium
et inspicerem, si floruisset vinea,
et germinassent mala punica.
¹²Non advertit animus meus,
cum posuit me in quadrigas principis populi mei.

7

Chorus

¹Convertere, convertere, Sulamitis;
convertere, convertere, ut intueamur te.

Sponsus

Quid aspicitis in Sulamitem,
cum saltat inter binos choros?

Chorus

²Quam pulchri sunt pedes tui in calceamentis,
filia principis!

Flexurae femorum tuorum sicut monilia,
quae fabricata sunt manu artificis.

³Gremium tuum crater tornatilis:
numquam indigeat vino mixto;
venter tuus sicut acervus tritici
vallatus liliis.

⁴Duo ubera tua sicut duo hinnuli,
gemelli capreae,

⁵collum tuum sicut turris eburnea.
Oculi tui sicut piscinae in Hesebon,
quae sunt ad portam Bathrabbim;
nasus tuus sicut turris Libani,
quae respicit contra Damascum.

⁶Caput tuum ut Carmelus;
et comae capitis tui sicut purpura;
rex vincitur cincinnis.

Sponsus

⁷Quam pulchra es et quam decora,
carissima, in deliciis!

⁸Statura tua assimilata est palmae,
et ubera tua botris.

⁹Dixi: "Ascendam in palmam
et apprehendam fructus eius".

Et erunt ubera tua sicut botri vineae,
et odor oris tui sicut malorum.

¹⁰Guttur tuum sicut vinum optimum,

Sponsa

dignum dilecto meo ad potandum,
labiisque et dentibus illius ad ruminandum.

¹¹Ego dilecto meo,
et ad me appetitus eius.

¹²Veni, dilecte mi, egrediamur in agrum,
commoremur in villis;

¹³mane properabimus ad vineas,

¹²Kalā san se u vřtāl od oriħōv,
kakō bi vīdi frūte u prodōcān
i obadā se jē procvālo lōžje,
i jesū zabrūnavīli šīpci.

¹²Nisān se ošervā na ānim mōj,
da me je mētnu na kār glavārā ol pūka mojēga.

7

Kōr

¹Obrñi se, obrñi se Sūlāmki;
obrñi se, obrñi se da te glēdāmo.

Ditmān

Ča čēs vīdīt u Sūlāmki,
kal balā meju dvā kōla?

Kōr

²Ča sū līpe tvoje nōge u obūci,
čeri ol cesārā!

Gīb je ol stegnīh tvojih koda kulājna,
ča sū ucinjenā rūkōn mēštra.

³Pūpak je tvōj kakō žmūl tōndāst:
u kēn nikadāre ne majikā mišanēga vīnā;
drōb je tvōj kakō stōg ol šenice
zamōtān līljāniman.

⁴Dvī su tvoje sise kakō dvī mlāde
blizankinje kōzlice,

⁵vrat je tvōj kakō kaštil ol bilokošća.
Jōči su tvoje kakō piškere u Hēšbōnu,
ča sū pril vrātiman ol Batrabīma;
nōs ti je kakō kaštil od Libānā,
čā glēda prama Damāsku.

⁶Glāvā je tvoja koda Kārmen;
a vlāsi na glāvī tvojoj kakō grīmiz;
krāj je spūcēn su ričān.

Ditmān

⁷Kakō si līpa i kakō si dekorāna,
nājdrāžja, u okičenju!

⁸Figūra tvoja pari koda pālma,
sise su tvoje koda grōzdi.

⁹Rēkā san: "Uspēt ću se na pālmu
i ćapāt ću frūte š njē".

I sise tvoje bit ćedu kakō grōzdi na lozi,
i vōnj ol jūst tvojih koda ol jābuke.

¹⁰Grčān je tvōj kakō nājbōje vīnō,

Dīvnjā

dōstōjno da ga pīje ditmān mōj,
i da u njēmu guštā i su pēšnjan i su đentīman.

¹¹Jā ditmānu mojēmu,
i mēni hotīnje njeģōvo.

¹²Dōjđi, līpi mōj, izājđimo ū goru
fermājmo se po selīman;

¹³mōvimo se rāno u lōžje,

videbimus; si floruit vinea,
si flores aperiuntur,
si floruerunt mala punica;
ibi dabo tibi amores meos.
¹⁴Mandragorae dederunt odorem;
in portis nostris omnia poma optima,
nova et vetera,
dilecte mi, servavi tibi.

8

¹Quis mihi det te fratrem meum,
sugentem ubera matris meae,
ut inveniam te foris et deosculer te,
et iam me nemo despiciat?
²Apprehenderem te et ducerem in domum matris meae;
ibi me doceres,
et darem tibi poculum ex vino condito
et mustum malorum granatorum meorum.
³Laeva eius sub capite meo,
et dextera illius amplexatur me.

Sponsus

⁴Adiuvo vos, filiae Ierusalem,
ne suscitatis neque evigilare faciatis dilectam,
donec ipsa velit.

Chorus

⁵Quae est ista, quae ascendit de deserto
innixa super dilectum suum?

Sponsus

Sub arbore malo suscitavi te;
ibi parturivit te mater tua,
ibi parturivit te genetrix tua.
⁶Pone me ut signaculum super cor tuum,
ut signaculum super brachium tuum,
quia fortis est ut mors dilectio,
dura sicut infernus aemulatio;
lampades eius lampades ignis
atque flammae divinae.
⁷Aquae multae non potuerunt extinguere caritatem,
nec flumina obruent illam;
si dederit homo omnem substantiam domus suae pro
dilectione,
quasi nihil despicient eum.

ADDITAMENTUM

Chorus

⁸Soror nostra parva
et ubera non habet;
quid faciemus sorori nostrae
in die, quando alloquenda est?

vįjmo; ję cvatedū löze,
ję se cvíce rascvālo,
jesū procvāli šįpci;
tāmō ču dāt tēbi jübāv mojū.
¹⁴Mandrāgorice su dāle vōnj;
na vrātiman nāšīman velēti je frūtih nājbjōjih,
mladikovih i starikovih,
hrānila san jih zā te, nājdrāzji mōj.

8

¹Ko će mi te dāt za brāta mojęga,
kį je sīsa sīse ol mātere moję,
i da te nājden vānka i pojūbīn te,
a da me nįkōr zarad tęga ne nenāvidi?
²Čapāt ču te, i uvęst u kūču ol mātere moję;
nōnde ćeš me adukāt,
i jā ču ti dāt žmūl vīnā aromaštikānęga
i sōka ol šįpcih mojih.
³Līva rūkā njęgōva pol glāvōn je mojōn,
a so nōn dęsnōn me je zagflī.

Ditmān

⁴Zaklinjen vas, čerce ol Jeruzōlima,
da ne probudįjete, niti činītę būdnōn jübāv mojū,
doklegōd sāmā ne būde tō űila.

Kōr

⁵Kā je vō čā uzahōdi sa trčę
přiklōnīta nada ditmānon svojįn?

Ditmān

Poda cablōn ol jābuke probūdī san tēbe;
di te je bīla porodīla mātēr tvoją,
di te je bīla porodīla roditejīca tvoją.
⁶Mętni me kakō sinjāl na sīce svoję,
kakō tįmbar na mišnicu svojū,
jerbo je jübāv jākā kako smřt,
i tvrdā kakō đeložįja ol pākla;
žeščinā je njęzina žeščinā od űgnja
a i plāmīka božānskęga.
⁷Pūste vōde ne mōgedu udūnūt jübāv,
niti řike podūšįt;
ję dā čęjadīn svę čā jęma u sębe đōma za
jübāv,
nenāvidīli bidu ga įsto kā nįšta.

ŽŪNTA

Kōr

⁸Sestrīca nāša mālahna
ni sīs jōšćec nīma;
ča čęmo učinīt sa sestrōn nāšōn
u dnęv, kal non dōjdedu na pītānje?

⁹Si murus est,
aedificemus super eum propugnacula argentea;
si ostium est,
compingamus illud tabulis cedrinis.

Sponsa

¹⁰Ego murus,
et ubera mea sicut turris;
ex quo facta sum coram eo
quasi pacem reperiens.

Chorus

¹¹Vinea fuit Salomoni
in Baalhamon.
Tradidit eam custodibus;
vir affert pro fructu eius
mille argenteos.

Sponsa

¹²Vinea mea coram me est;
mille tibi Salomon,
et ducenti his, qui custodiunt fructus eius.

Sponsus

¹³Quae habitas in hortis,
amici auscultant,
fac me audire vocem tuam.

Sponsa

¹⁴Fuge, dilecte mi,
et assimilare capreae
hinnuloque cervorum
super montes aromatum.

⁹Jē būde mīr,
ugrādit ćemo na njěmu fortīcu ol slebrā;
jē būde kakō vrāta,
pritūć ćemo jih su kandinělān ol cědra.

Dīvnjā

¹⁰Jā san mīr,
i sīse su mojě kakō kaštīl;
olkāda san se jā učinila prida njīn
kā nā čā nahōdi pokōj svōj.

Kōr

¹¹Lōžje je jemā Salamūn
u Balhamōnū.
Dā ga je pudārīman;
čejādě donōsi za intrādu njegōvu
ījadu slebrenjākōv.

Dīvnjā

¹²Lōžje mojě pril mėnon je;
ījadu tēbi, Salamūnū,
a dvīsta nīman, čā čūvādu intrādu njegōvu.

Ditmān

¹³Tī kā se fermāješ u vřtliman,
prijateji te obadājeđu,
učīn me čūt glās tvōj.

Dīvnjā

¹⁴Bīž čā, ditmānu mōj,
būd kakō kozlīć
i kakō mlādi jelīn
nada gorān uzvonjajūćīman.

GLOSARIJ

U ovom glosariju donesena su samo ona značenja pojedinih riječi iz idioma organskoga govora Selaca na Braču u kojima se dotične pojavljuju u ovoj knjizi

KRATICE:

adj. – pridjev; **adv.** – prilog; **augm.** – augmentativ, uvećanica; **comp.** – komparativ; **conj.** – veznik; **dem.** – deminutiv, umanjenica; **excl.** – eksklamacija, uzvik; **f.** – ženski rod, femininum; **fig.** – figurativno, preneseno značenje; **impf.** – imperfektivni, nesvršeni glagol; **m.** – muški rod, maskulinum; **n.** – srednji rod, neutrum; **num.** – broj; **pf.** – perfektivni, svršeni glagol; **pl. tant.** – pluralia tantum; **praeapos.** – prijedlog; **uzr.** – uzrečica; **v.** – vidi.

A

abramät se, -än pf. – oduprijeti se, obraniti se.
adukān, -a -o adj. – koji je obrazovan, učen.
adukät, -än impf. – podučavati, učiti.
alegrīja, -e f. – veselje, radost.
ānim, -a m. – duša, duh.
aromaštīkān, -a -o adj. – koji je začīnjen mirodijama, aromatiziran.

B

balät, -än impf. – plesati.
bandīra, -e f. – zastava, stijeg.
bāza, -e f. – oslonac, baza, temelj.
besīdēnje, -a n. – govorenje.
bīl, bīlā bīlō adj. – koji je bijele boje, bijel.
bīlokošče, -a n. – slonova kost, slonovača, bjelokost.
blāgo, -a n. – stoka, stado.
bravčīc, -a dem. m. – mladi jarac ili ovan.
brēz, praepos. – bez.
brīg, -a m. – brijeg, brdo.
būza, -e f. – rupa.

C

cablō, -ā n. – stablo.
cesār, -ārā m. – car.
cesārski, -a -o adj. – koji pripada caru, carski.
cvīt, -a m. – cvijet.

Č

čā, pron. – što.
čehūja, -e f. – grančica.
čejadīn, -īna m. – čeljade, čovjek.
čīvīri, -īh pl. tant. – drvena nosila kojima se ručno prenosio teret udvoje.
čobān, -āna m. – pastir.

Ć

ćā, adv. – odatle, van.

čapät, -än pf. – uhvatiti, uloviti; 2. dostignuti, stīci.
čēr, čērē f. – kćerka, kći.

D

dāndula, -e f. – prijateljica.
dāžj, dažjā m. – kiša, dažd.
dekorān, -a -o adj. – koji je urešen, ukrašen.
dīl, dīlā m. – dio.
dīšturbät, -än pf. – pomutiti, smesti.
dītman, -āna m. – mladoženja, ženik.
divertīt se, -ījen impf. – zabavljati se s društvom, provoditi se, veseliti se, radovati se.
dīvnjā, -ē f. – udavača, mladenka, mlada.
divōjka, -e f. – djevojka, cura.
dnēv, -a m. – dan.

dōjedān, pron. – doti jedan, svaki.

doklegōd, conj. – dokle god, dok.

dřivje, -a pl. tant. – drvo, drvlje.

drōb, drōba m. – trbuh; 2. želudac.

drūg, -a m. – prijatelj, kolega.

dūkica, -e f. – neobljubljena žena, djeвица.

dvīsta, num. – dvjesto.

Đ

đeložīja, -e f. – ljubomora, zavist.

đēt, -a m. – zub.

F

famōžast, -a -o adj. – koji je odličan, izvrstan; 2. koji je lijep, pristao.

farajūn, -ūnā m. – faraon.

fermät se, -än pf. – zaustaviti se, stati.

figūra, -e f. – izgled.

fortīca, -e f. – tvrđava, utvrda.

frūt, -a m. – plod, voće.

fundamentān, -a -o adj. – koji je utvrđn, utemeljen.

G

gāj, gājā m. – šuma.
glavīca, -e f. – vrh brijega, sljeme.

gomīla, -e f. – suhozid.

gorā, -ē f. – planina; 2. polje.

grāvān, -a m. – gavran.

grčān, -āna m. – grlo, grkljan.

grēn – prvo lice prezenta glagola kretanja (ići), koji nema svojeg oblika u infinitivu.

gustīrna, -e f. – bunar, zdenac.

gvārdīja, -e f. – straža.

gvēra, -e f. – rat, bitka, borba.

H

hodēnje, -a n. – hodanje, hod.

hotīnje, -a n. – želja, htijenje.

hrānīt, hrānīn impf. – spremiti, pohraniti.

I

ījada, -e f. – tisuća.

īnkoronät, -än pf. – okruniti.

īntašelān, -a -o adj. – kojemu je što dodano, umetnut, ugrađen, ušiven.

īnrāda, -e f. – godišnji urod, ljetina.

īnramenā, -ēn pl. tant. – iznutrica, džigerica.

īnrät, -än pf. – susresti, sresti.

īsrājil, -īla m. – Izrael.

īščät, iščēn impf. – tražiti, iskati.

īšporkät, -ōrkān pf. – onečistiti, isprljati.

īzaberēn, -ēna -ēno adj. – koji je izabran, proberen.

īzdānak, -ānka m. – mladica biljke, izboj.

īzlist, -īzen pf. – otići vani, izaći.

īž, praepos. – iz.

J

jālov, -a -o adj. – koji nije plodan, neplodan.

jēmät, jēmān impf. – imati, posjedovati; 2. morati, trebati.

jelin, -a m. – jelen.
jërbo, conj. – jer.
jërula, -e f. – gredica, lijeha.
Jeruzòlim, -a m. – Jeruzalem.
jòko, -a n. – organ vida, oko.
jòšćec, adv. – još.
jübāv, -ävi f. – ljubav.
jüsta, jüstijüh (jüst) pl. tant. – usta.

K

kakòv, -kvä -kvò pron. – kakav.
kàla, -e f. – ulica.
kalät se, -än pf. – spustiti se, skinuti se.
kàmara, -e f. – soba.
kanëla, -e f. – cimet.
kantinëla, -e f. – tanka drvena daska, letva.
käpja, -e f. – kapljica, kap.
käpjät, -en impf. – kapati.
kâr, kâra m. – kola koja su vukle životinje.
kaštíl, -ila m. – utvrda, tvrđica.
kavërna, -e f. – prirodna šupljina u živom kamenu, pukotina, spilja.
kî¹, pron. – koji.
kî², praepos. – prema, ka, k.
kòda, conj. i adv. – kao.
kòlo¹, -a n. – okrugla formacija plesača, kolo.
kòlo², praepos. – uokolo čega, okolo, oko.
kolòna, -e f. – kameni sup.
koltrína, -e f. – zavjesa.
komišúra, -e f. – uska pukotina u stijeni, usjeklina
konäl, -älä m. – kanal.
konòba, -e f. – prostorija u kući gdje se drže vino, ulje i ostale namirnice, te pribor i oruđe za njihovu proizvodnju, a veće su služile za druženje, jelo, piće i pjesmu.
kòr, kòra m. – pjevački zbor.
košiderät, -än impf. – razmatrati, smatrati.
kräj, -äjä m. – kralj.
krajica, -e f. – kraljica.

krakùn, -ünä m. – zasun, kračun.
kròza, praepos. – kroz.
kučëräk, -ërka m. – okrugla poljska kamena nastamba stožastoga krovišta i bez prozora građena tehnikom suhozida.
kulájna, -e f. – ogrlica, kolajna.
kürít, -in impf. – brzo se kretati, hitati.

L

lijopärd, -a m. – leopard.
lijün, -ünä m. – lav.
liljan, -a m. – ljiljan.
lòžje, -a n. – vinograd.
lúna, -e f. – mjesec.

M

ma, conj. – ali.
majikät, -än impf. – nedostajati.
mäkula, -e f. – mrlja.
mälahan, -na -no adj. – koji nije velik, mali, malen.
mandrögorica, -e f. – vrsta biljke iz porodice pomoćnica, bunovina.
mätër, -ere f. – majka, mati.
matrimònij, -a m. – vjenčanje, ženidba.
mëju, praepos. – između, među.
mëštar, -tra m. – vještiti zanatlija, majstor.
mëtnüt, -en pf. – staviti.
mír, mîrà m. – zid.
mirítej, -a m. – onaj koji čini mir, pomiritelj.
mirodija, -e f. – začín.
mîsto, -a n. – grad.
mišnica, -e f. – dío ruke između lakta i ramena, mišica.
mładíć, -íćä m. – momak, dragan.
mładikòv, -ova -ovo adj. – koji je mlad (o biljci).
mlikò, -à n. – mlijeko.
molät, -än pf. – pustiti, otpustiti.

móräst, -a -o adj. – koji ima tamnu ili crnu kosu ili put, crnomrnjast.
müšć, -a m. – miris, parfem.

N

nä, pron. – ona.
näda, praepos. – iznad, nad.
nahodít, -òdín impf. – nalaziti, pronalaziti.
najidít se, -idín pf. – naljutiti se, rasrditi se.
näjlišji, -a -e adj. comp. – najljepši.
nävrimë, adv. – ujutro rano.
në, pron. – one.
nëfali, adv. – tako da ne nedostaje.
nenävídít, -in impf. – mrziti, prezirati.
nídra, nídar pl. tant. – njedra, skut, krilo.
nikadäre, adv. – nikad.
nikòr¹, pron. – nitko.
nikòr², pron. – netko.
nímät, nímän impf. – ne imati, nemati.
níza, praepos. – niz.
nònde, praepos. – na onom mjestu, ondje.

O

obadät, -än pf. – obratiti pažnju, pogledati; 2. poslušati.
obahodít, -òdín impf. – obilaziti, posjećivati.
obilänca, -e f. – obilatost, obilje.
obíšjen, -ena -eno adj. – koji je ovješan, obješen.
oblokät se, -òčen pf. – opiti se.
òbnòč, adv. – tako da se odvija preko noći, noću.
obrčänje, -a n. – okretanje, osvrtnje.
obrñüt se, obrñen pf. – okrenuti se.
obrüržen, -ena -eno adj. – koji je posramljen, osramoćen.

obznānit, -īn pf. – objavitī, na-
vijestiti.

odalēčit se, -ēčīn pf. – udaljiti
se.

odića, -e f. – odjeća.

okičēnje, -a n. – raskoš, okiče-
nost.

olkāda, adv. – otkad, otkako.

olprīt, ōlpren pf. – otvoriti.

olzvonīt, -ōnīn pf. – odzvoniti.

ornamentikāno, adv. – tako da
je ukrašeno, urešeno.

osandesēt, num. – osamdeset.

osīn¹, -īna m. – zasjenak, sjena.

ōsin², praepos. – osim.

ostrižēn, -ēna -ēno adj. – koje-
mu je skraćena dlaka ili kr-
zno, ošišan.

ōštro, -ēga n. – južni vjetar, ju-
žnjak; 2. južna strana svije-
ta, jug.

ōtavīna, -e f. – jutarnja vlaga na
travi, rosa.

ōtomān, -a m. – kauč, divan.

P

pānāt, pānān impf. – kriomice
promatrati, vrebatī.

parapēt, -a m. – zid što čini za-
vjetrinu.

parićān, -a -o adj. – koji je spre-
man, pripremljen.

parīt, -īn impf. – izgledati, do-
imati se.

pārtīt, -īn pf. – krenuti, zaputi
se; fig. – umrijeti, preminuti.

pasāt, -ān pf. – proći, prijeći (o
koraku); 2. proteći, proći (o
vremenu).

pèrivōj, -a m. – drvored.

pèrla, -e f. – dragulj, biser.

pēšnja, -e f. – usna.

pijāca, -e f. – trg.

pīpāt, -ān impf. – dirati, pipkati.

pīsmā, -e f. – pjesma.

pīščīna, -e f. – izvor, vrtak,
vrelō.

pīškēra, -e f. – ribnjak.

pītānje, -a n. – prosidba, proš-
nja.

plāmīk, -a m. – plamen.

planīta, -e f. – dio svećenikova
ruha, misnica.

pada, praepos. – ispod, pod.

podūšīt, -ūšīn pf. – pritisnuti,
poklopiti.

pořālīt, -ālīn pf. – dati pohvalu,
pohvaliti.

pogledāt, -ān pf. – pogledati,
vidjeti; 2. čuvati, nadgledati,
brinuti, voditi računa.

pokrīpīt, -īpīn pf. – dati okrepu,
okrijepiti.

pōl, praepos. – s donje strane,
ispod, pod.

pōla, -e f. – strma kamena litica,
hridina

pomāda, -e f. – krema, mast.

pomāžēn, -a -o adj. – koji je
premazan kremom ili uljem,
namazan.

ponīstra, -e f. – prozor.

porājāt, -ājān impf. – rađati,
porađati.

pōsteja, -e f. – krevet, postelja.

poščēn, -ēna -ēno adj. – koji je
pravedan, pošten.

potēgnūt, -ēgnen pf. – povući.

pořīrāt, -ān pf. – potjerati; 2.
izmamiti.

potočāk, -ākā m. – potok.

pōza, praepos. – nakon, iza.

požāt, -ān pf. – ubrati koše-
njem, požeti.

požmarīt, -ārīn pf. – pocrve-
njeti od sunca ili ognja, po-
primiti rumenu boju, poru-
meniti; 2. izgubiti prirodnu
boju lica, izbljediti.

prāma, praepos. – prema, ka, k.

prežēnca, -e f. – ljepota; 2. lje-
potica.

priklīnjāt se, -en impf. – davati
zakletvu, kletī se, zaklinjati
se.

priklōnīt, -a -o adj. – koji je
nadvijen, prignut.

prišnica, -e f. – jedna od po-
prečnih dašćica na sedlu,
prečka.

prītajāno, adv. – tako da je pri-
tajeno, prikriveno, skriveno.

prīzentāt se, -ān pf. – pokazati
se, ukazati se, pojaviti se.

proberēn, -ēna -ēno pf. – koji je
razabran, probran.

prodōca, -e f. – dolina, dol.

prokājāt, -en pf. – početi ka-
pati, prokapati.

properēn, -ēna -ēno adj. – koji
je isperen, ispran.

pūdārica, -e f. – čuvarica gos-
podarovog vinograda, nad-
glednica.

pūk, -a m. – narod.

puliškān, -a -o adj. – koji je oči-
šćen, čist.

pūsti, -a -o adj. – mnogobrojni,
mnogi.

R

rāno, adv. – rano ujutro, u zoru.

raskrāvīt se, -āvīn pf. – rastopi-
ti se, rastaliti se.

rasvanūčē, -ā n. – osvit zore,
svitanje.

raštēla, -e f. – rešetka.

reterāt, -ān pf. – odmaknuti,
odalečiti.

rīca, -e f. – kovrča u kosi, uvo-
jak.

rīzanje, -a n. – rezanje voćaka,
rezidba.

roćīna, -e f. – naušnica.

roditejica, -e f. – roditeljica.

rondār, -ārā m. – čuvar zemlji-
šta s poljoprivrednim kultu-
rama, nadglednik.

rūkōvica, -e f. – stručak, kitica;
2. grančica.

rūs, rūsā rūsō adj. – koji je crve-
ne boje, crven.

S

sahnūt, sāhnen impf. – venuti,
slabjeti.

Salamūn, -ūnā m. – Salomon.

sedājnica, -e f. – poljska sje-
dalica izrađena od drva; 2.
mjesto za sjedenje općenito.

sēst, sēden pf. – sjesti.
sforcān, -āna -āno adj. – koji je snažan, jak.

Sijūn, -ūnā m. – Sion.

sinjāl, -ālā m. – znak, oznaka.

sisa, -e f. – dojka.

skonsumāt, -ān pf. – izbaciti iz takta, iznerediti, pomutati.

slālko, adv. – tako da je slatko, slađano.

slebrō, -ā n. – srebro.

slebreñjāk, -ākā m. – srebrni novčić, srebrenjak.

slīd, -a m. – trag.

slīme, -na n. – vrh brijega, sljeme.

so, praepos. – v. **su**.

soldaciĵa, -e f. – vojska.

spojēnje, -a n. – spoj.

spomīnjāt se, -en impf. – sjećati se.

srebrenjāk, -ākā m. – srebrnjak.

starīkōv, -ova -ovo adj. – koji je star (o biljci).

stegnō, -ā n. – bedro.

stīnjā, -ē f. – kamen, stijena.

stōg, stōga m. – hrpa.

strahovīt, -a -o adj. – strašan.

strāšēnje, -a n. – izazivanje ili imanje straha, plašenje.

su, praepos. – sa, s. Isto i so i š.

sulacāt se, -ān impf. – igrati se, zabavljati se, veselo skakutati.

sunāc, sūnca m. – sunce.

Š

š, praepos. – v. **su**.

ščēta, -e f. – šteta.

ščīt, -a m. – štiti.

šegrēto, -ēga n. – otajstvo, tajna.

šenica, -e f. – pšenica.

šēstan, -tna -tno adj. – koji je lijep, dotjeran, skladan.

šēzdesēt, num. – šezdeset.

šinjōra, -e f. – bludnica.

šōto, praepos. – s donje strane, ispod.

šparīt, -ījen (-īn) pf. – izgubiti se, nestati.

šufīt, -a m. – potkrovlje, tavan.

T

tamijān, -āna m. – smola što se u crkvama koristi za kađenje, tamjan.

tīmbar, -bra m. – pečat, biljeg.

tīt, očū impf. – željeti, htjeti.

tōndo, adv. – tako da je okruglo, oblo.

tornāt se, -ān pf. – vratiti se.

trāk, -a m. – traka, vrpca.

tremuntāna, -e f. – sjeverni vjetar, sjeverac; 2. sjeverna strana svijeta, sjever.

trstīka, -e f. – trska.

trzā, -ē f. – čistina, pustopoljina; 2. pustinja.

U

ubūc, ubūčen pf. – odjenuti, obući.

udrīt, ūdren pf. – dati udariti, bubnuti.

udūnūt se, -en pf. – ugasiti se.

ūje, -a n. – ulje.

ukaživāt se, -ījen impf. – ukazivati se, pokazivati se.

ulīst, -īzen pf. – unići, ući.

unīt, unesēn pf. – odnijeti unutra, unijeti.

ustāt se, -ānen pf. – dignuti se na noge, ustati.

ustrgūzāt se, -ūzān pf. – ustrčiti se, uzljuljati se.

ušemplētāt se, -ētān impf. – ushodati se, uskomešati se.

ūvōr, -ōra m. – stado.

uzahodīt, -ōdīn impf. – ići prema gore, uzlaziti.

uzvonjajūci, -a -o adj. – koji ima miris, mirišljav, mirisan.

V

vānka, adv. – s vanjske strane, vani.

vās, svā svō adj. – koji je cijeli, sav.

vēhnūt, -en impf. – sušiti se, venuti.

velēti, adv. – tako da je mnogo, puno.

vēl, -vēlā n. – koprena, veo.

vēngo, conj. – nego.

vēšta, -e f. – haljina, suknja.

vlās, -i f. – dlaka kose.

vō, pron. – ovo.

vōnj, vōnja m. – miris.

vonjāt, vōnjān impf. – mirisati.

vrīme, vrīmena n. – vrijeme, doba.

vřnūt se, vřnen pf. – vratiti se.

vřtāl, vřtla m. – vrt.

Z

zabrūnavīt, -īn pf. – pojaviti se (o pupu), propupati.

zadūla, -e f. – nedozrela smokva.

zaklōpjēn, -ena -eno adj. – koji je zaključan, zatvoren.

zālega, -e f. – leglo.

založit se, -ožīn pf. – staviti u usta u svrhu jedenja, uzeti jesti.

zapasāt, -ān pf. – zaokružiti, okružiti, obaviti.

zārad, praepos. – zbog.

zlēdīt, zlēdīn pf. i impf. – nanositi ili nanijeti ranu, ozljeđivati, ozlijediti, ranjavati, raniti.

Ž

žeščīnā, -ē f. – jakost, žestina.

žmūl, -ūlā m. – čaša.

žudijski, -a -o adj. – koji se tiče Židova, židovski.

žvēlto, adv. – tako da je brzo, okretno.